

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки та бізнесу

**«Економічна теорія»
методичні рекомендації до
самостійної роботи здобувачів вищої освіти
економічних спеціальностей**

рівень вищої освіти: перший (бакалавр)

факультет економічних відносин та фінансів

Харків 2024

Рекомендовано кафедрою
економіки та бізнесу,
протокол засідання №14 від 16.05.2024 р.

Схвалено науково-методичною комісією
факультету економічних відносин та
фінансів ДБТУ,
протокол засідання № 9 від 31.05.2024 р.

Автори:

Кулініч О.А., Андросова Т.В., Величко К.Ю.

Економічна теорія: методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей перший (бакалаврський) РВО/ укл. О.А. Кулініч, Т.В. Андросова, Величко К.Ю. [Електронний ресурс] – Х.: ДБТУ, 2024. 113 с. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см.

Рецензент:

Козуб В.О., канд. екон. наук, доцент, професор кафедри міжнародної економіки і менеджменту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Видання удосконалює методичний інструментарій та дозволяє використовувати системний підхід до самостійного вивчення матеріалу з дисципліни „Економічна теорія”. Основні теоретичні поняття економіки, цілі та інструменти державного регулювання, концептуальні засади транзитивної економіки України, що представлені у темах, є підґрунтям формування професійних навичок майбутніх фахівців у сфері економічної діяльності.

Відповідальна за випуск: Кулініч О.А., к.е.н., доцентка кафедри економіки та бізнесу

© Кулініч О.А.,
Андросова Т.В.,
Величко К.Ю. , 2024 рік
© Державний біотехнологічний
університет, 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
I. Значення самостійної роботи студентів при вивченні дисципліни «Економічна теорія».....	8
1.1. Зміст тем курсу «Економічна теорія».....	15
II. Методичні вказівки до написання рефератів з курсу «Економічна теорія».....	7
2.1. Мета та значення реферату при вивченні «Економічної теорії».....	7
2.2. Структура реферату.....	7
2.3. Послідовність написання та загальні вимоги до реферату.....	8
2.4. Загальні вимоги до оформлення реферату.....	12
2.5. Поширена тематика рефератів з курсу « Економічна теорія».....	13
III. Завдання для самостійної роботи студентів з курсу «Економічної теорії».....	17
IV. Методичні рекомендації з підготовки та написання контрольних робіт з «Економічної теорії».....	35
4.1. Контрольні завдання для здобувачів.....	36
V. Основні теоретичні питання підсумкового контролю знань.....	70
5.1. Зразок екзаменаційного білету.....	83
VI. Словник основних понять.....	84
VII. Список інформаційних джерел та методичної літератури.....	107

ВСТУП

Методичні рекомендації до самостійної роботи розроблено відповідно до програми дисципліни «Економічна теорія» з метою допомоги здобувачам вищої освіти першого рівня (бакалавр), які навчаються за економічними спеціальностями.

Для підвищення ефективності навчання і професійної підготовки майбутніх бакалаврів важливе значення має рішення проблеми самостійності здобувачів у процесі вивчення дисциплін, розвитку їхньої пізнавальної активності. Самостійна робота забезпечує індивідуалізацію навчального процесу, виявлення здібностей, підвищення ерудиції. Вона дає змогу підвищити показники успішності, зменшити залежність результатів навчання від початкових знань здобувача вищої освіти, що важливо в умовах багатоступеневої системи освіти.

Інтенсивність самостійної підготовки в основному визначає глибину і якість знань здобувачів, які вони одержують на лекціях під час викладання теоретичних розділів навчальних дисциплін. Таким чином, створюється необхідність будь-якими засобами і методами ініціювати самостійну роботу студентів, причому створювати її не епізодично, а перетворити у систематичну, яка повинна виконуватися протягом всього семестру і стати цілеспрямованою та ефективнішою.

Інтенсифікація навчального процесу вимагає використання як нових навчальних технологій, так і модернізації традиційних, серед яких забезпечення самостійної роботи здобувачів (СРЗ) інформаційно-методичними матеріалами є ключовою ланкою оптимізації аудиторної та позааудиторної роботи, а також засобами підвищення інформаційної ємності навчальних занять.

Викладання «Економічної теорії» має на меті наукове обґрунтування загальних основ економічного життя суспільства, з'ясування законів і закономірностей економічного розвитку, економічних законів ринку, суттєвих рис основних соціально-економічних систем, чітке визначення теоретичних

основ бізнесу, більш глибоке розуміння економічних і соціальних процесів в суспільстві за сучасних умов.

Для досягнення поставленої мети необхідно реалізувати наступні основні завдання курсу:

- ознайомлення студентів з колом питань, які вивчає економічна теорія, основами теорій економічних шкіл і напрямків;

- розкриття сутності та структури економічної системи, визначення основних рис сучасних типів економічних систем;

- з'ясування ролі виробництва в економічній діяльності суспільства, аналіз передумов та результатів виробництва;

- формування у здобувачів цілісної картини соціально-економічного розвитку суспільства, знань про динаміку соціально-економічного розвитку суспільства;

- осмислення становлення та розвитку ринкової економіки, дослідження сутності й властивостей товару як основи аналізу ринкових відносин;

- встановлення сутності та ролі грошей у функціонуванні економічних систем, з'ясування особливостей сучасних грошових систем;

- формування уявлення у студентів про особливості функціонування ринкової економічної системи, її структуру, принципи та механізм дії;

- формування знань стосовно економічного механізму функціонування підприємств в умовах ринкового господарства;

- розгляд механізму розподілу доходів у суспільстві за умов ринкової економіки та визначення походження і джерел основних видів доходів;

- обґрунтування необхідності, напрямків та засобів макроекономічної політики держави;

- розкриття сутності еволюції та механізму функціонування світового господарства та особливостей інтеграції України у світове господарство.

Вивчення зазначених питань допоможе студентам здобути певні знання та навички економічного аналізу, озброїти спеціалістів прийомами оцінки

складної та мінливої економічної ситуації. По закінченню вивчення курсу здобувач **повинен знати:**

- визначення основних понять та складових економічної теорії;
- методи економічного аналізу;
- закономірності дії ринкових механізмів;
- характеристики поведінки на ринку економічних суб'єктів, які прагнуть досягти вигоди, оптимально використовуючи обмежені ресурси альтернативного застосування;
- механізм функціонування усього народного господарства в цілому;
- визначати фактори, які впливають на зміни механізму народного господарства в короткостроковій та довгостроковій перспективі;
- основні цілі та задачі макроекономічної політики держави.

Крім цього студент **повинен оволодіти навичками:**

- чітко, послідовно й економічно грамотно висловлювати свої думки при аналізі теоретичних проблем;
- максимально чітко розкривати суть економічних проблем;
- творчо застосовувати здобуті знання для розв'язання певних проблем;
- висвітлювати багатоманітність форм прояву економічного явища;
- характеризувати кількісні параметри міжфакторних зв'язків;
- визначення мотивів поведінки економічних суб'єктів за ринкових умов;
- аналізу поведінки споживача у кризових ситуаціях;
- визначення стратегій фірм в умовах різних ринкових структур;
- оцінювання сучасних проблеми державного регулювання як національної економіки так і економік країн з розвиненими ринковими відносинами;
- багатоаспектно висвітлювати роль держави в ринковій економіці;
- визначати дієвість державних важелів для координації діяльності усіх суб'єктів ринкової економіки;
- формувати погляд, вільний як від абсолютизації державного втручання, так і від упереджень щодо неоднозначності впливу держави на економіку;

– формувати навички науково-аналітичного опрацювання проблем з позиції державних інтересів.

Дана методична розробка спрямована на формування у здобувачів вищої освіти здатності самостійно мислити, на поглиблене опанування навчального матеріалу і засвоєння теоретичних знань.

I. ЗНАЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

Для підвищення ефективності навчання і для поліпшення професійної підготовки майбутніх бакалаврів важливе значення має рішення проблеми самостійності студентів у процесі вивчення дисциплін, розвитку їхньої пізнавальної активності.

Самостійна робота студента (СРС) — це спеціально організована діяльність студентів з урахуванням їх індивідуальних особливостей, спрямована на самостійне виконання навчальних завдань різних рівнів складності як на аудиторних заняттях, так і в позааудиторний час.

Метою самостійної роботи є формування у студентів уміння самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватись у потоці наукової інформації.

Складові частини самостійної роботи студента: робота, яка виконується власними силами без сторонньої допомоги та керівництва, під час аудиторних занять; різноманітність типів навчальних завдань, які виконуються під керівництвом викладача; систему організації навчальних умов, яка забезпечує управління навчальною діяльністю і відбувається за відсутності викладача й без його безпосередньої допомоги та участі; різноманітні види індивідуальної, групової пізнавальної діяльності студентів, які здійснюються ними на аудиторних заняттях і в позааудиторний час; обов'язкову роботу, яка проводиться у процесі навчальних занять і підготовки до них, або ж додаткову — позаобов'язкову академічну роботу чи за спеціальним індивідуальним планом, складеним на основі врахування особистих інтересів і нахилів студентів.

Види самостійної роботи, які застосовуються викладачами кафедри:

- самостійна робота під час основних аудиторних занять (лекцій, семінарів, практичних занять);

- самостійна робота під контролем викладача у формі планових консультацій, творчих контактів, заліків та іспитів;
- позааудиторна самостійна робота при виконанні студентами домашніх завдань навчального та творчого (дослідницького) характеру.

Відповідно до дидактичних цілей всі види самостійної роботи поділяються на п'ять груп:

1. Отримання нової навчальної інформації, оволодіння вмінням самостійно отримувати знання з різних джерел.
2. Закріплення й уточнення знань.
3. Вироблення вмінь використовувати знання в розширенні навчальних і практичних задач.
4. Формування вмінь і навичок практичного характеру.
5. Формування творчого характеру, умінь використовувати знання в ускладненій ситуації.

З методичної точки зору самостійну роботу доцільно розділити на етапи:

1. Планування самостійної роботи (при розробці робочої програми з дисципліни викладач планує кількість годин самостійного вивчення з відповідних тем, розробляє зміст і характер самостійних завдань).

2. Організація самостійного вивчення має дотримуватись у рамках конкретності, доступності змісту самостійного навчання. Для цього на лекціях, семінарських і практичних заняттях формулюються завдання для самостійної роботи.

3. Контроль та корекція результатів СРС здійснюються при виконанні тестових і контрольних завдань, на семінарських заняттях, під час проведення поточного та підсумкового контролю знань, під час складання іспитів, заліків, ККР тощо.

Зміст СРС з дисципліни «Основи економічної теорії» визначається робочою програмою, методичними матеріалами, завданнями, які видаються на лекціях, семінарських, практичних заняттях, при написанні рефератів та інших видів робіт. Комплексні навчально-методичні рекомендації, методичні

рекомендації з окремих тем і проблем з навчальних дисциплін передбачають завдання для СРС, які містять у собі перелік запитань для самоконтролю, інформаційно-методичне забезпечення. При виконанні самостійної роботи студент має можливість користуватися фондами бібліотек, навчального кабінету, мережею Інтернет. Запитання, які виникають у студентів стосовно виконання завдань, вирішуються на консультаціях, які проводяться згідно з графіками.

Методичні матеріали для СРС передбачають:

- проведення самоконтролю з боку студента — перелік контрольних запитань з дисципліни; завдання-тести; збірники практичних завдань;
- проведення контролю таких форм, як постановка питань, проблем на лекціях, семінарських заняттях; заслуховування й обговорення рефератів, виконання письмових робіт (експрес-контрольних та ін.) в аудиторії, дискусії, диспути, ділові ігри; індивідуальні консультації, тестування, а також комплексно-контрольні завдання (ККЗ).

У процесі самостійної роботи студенти навчаються виділяти пізнавальні задачі, обирати способи їхнього рішення, виконувати операції контролю за правильністю рішення поставленої задачі, удосконалювати навички реалізації теоретичних знань. Самостійна робота забезпечує індивідуалізацію навчального процесу, виявлення здібностей студентів, підвищення ерудиції. Вона дає змогу підвищити показники успішності, зменшити залежність результатів навчання від початкових знань студента, що важливо в умовах багатоступеневої системи освіти.

У педагогічній практиці використовуються різноманітні прийоми самостійної роботи: організація роботи з навчальними матеріалами; збір (накопичення) матеріалу з досліджуваної теми; організація учнів на підготовку та написання рефератів; спрямування роботи студентів із конспектом-схемою, розробленим викладачем; аналіз порівняльного й досліджуваного матеріалу при написанні курсових робіт; організація виконання індивідуальних завдань; участь у роботі семінарів; отримання завдань і результатів при виконанні

практичних завдань; розв'язання завдань за темами; участь у ділових іграх, тестування, тощо.

Однією з форм навчання і праці студентів є *консультація*. Предметом консультації є окремі програмні питання, щодо яких слухачі мають певні труднощі або не впевнені у правильності власного розуміння або рішення. На практиці є непоодинокими випадки, коли студенти виявляються не підготовленими до консультації, не ставлять ніяких питань за темою. В цій ситуації викладачі найчастіше проводять замість консультації додаткове заняття.

Завданням консультацій є допомога студентам, які прагнуть покращити свою успішність порівняно із попереднім періодом навчання, а також допомога у перевірці їх знань і вмінь, зокрема в період їх підготовки до іспиту. Оскільки причиною багатьох труднощів слухачів є відсутність вміння самонавчатися, важливу роль на консультаціях відіграє вироблення у них практичних навичок до вмілого користування підручником.

Індивідуальні завдання - реферати, розрахункові, графічні роботи. Індивідуальні завдання студенти виконують самостійно, викладач надає лише консультації.

Інтенсивність самостійної підготовки в основному визначає глибину і якість знань студентів, які вони одержують на лекціях під час викладання теоретичних розділів навчальних дисциплін. Таким чином, виникає необхідність формування цілеспрямованої, ефективної системи самостійної роботи.

Важлива роль у забезпеченні високої якості освіти та формуванні конкурентоспроможних фахівців належить саме системі оцінювання знань.

Контроль за виконанням самостійної роботи відповідає загальним вимогам і є:

– нормованим, тобто кінцева оцінка виводиться з урахуванням усіх досягнень і недоліків самостійної роботи студента, його ініціативності, відповідальності, кількості виконаних і невиконаних завдань,

- знеособленим, незалежним від особистих якостей студента та ставлення до нього з боку викладача (іноді для досягнення об'єктивного результату оцінку знань може зробити сторонній викладач або комісія у складі кількох викладачів кафедри),
- регламентованим, а саме: таким, що чітко відповідає певним термінам виконання, порушення яких призводить до зниження залікового балу,
- індивідуальним, оскільки саме він дозволяє приділити максимальну увагу окремому студенту, ретельно виявити слабкі та сильні сторони його підготовки, надати необхідні консультації навчального, методичного і навіть психологічного характеру.

Організація оцінки результатів навчання бере до уваги методи оцінки, що можуть надати різні типи вимірювання рівня знань студента: письмові, усні опитування (тестування); перевірка навичок; реферати; безпосереднє спостереження за діяльністю.

Один або декілька з перерахованих методів постійно використовуються викладачами кафедри для оцінки знань, розуміння та демонстрації навичок, а також оцінки здатності студента виконувати усі види навчальних робіт.

У зв'язку з цим кафедрою визначені критерії оцінки якості знань студента для забезпечення надійності і об'єктивності її, що надає змогу підвищити об'єктивність з метою зведення до мінімуму суб'єктивного підходу, підвищити мотивацію студентів до систематичної активної роботи впродовж начального року, переорієнтувати їх цілі з отримання позитивної оцінки на формування стійких знань, умінь та навичок.

Технологія контролю якості навчання - це процедура формування завдань і критеріїв оцінки якості. Організацію комплексної системи контролю якості для кожного етапу навчання наведено в таблиці 1.

Під час вивчення дисциплін застосовується поточний, проміжний і підсумковий контроль знань. Усі ці види контролю тісно взаємопов'язані та організуються таким чином, щоб стимулювати ефективну самостійну роботу і забезпечити об'єктивне оцінювання рівня їх знань.

Таблиця 1. – Організація комплексної системи контролю якості

Види контролю	Особливості	Мета проведення
Вхідний	Перед початком вивчення нової теми або дисципліни дозволяє зорієнтувати студентів щодо програми навчання.	Визначити ступінь готовності до даного етапу навчання, коректування знань за результатами контролю (якщо буде потреба).
Проміжний	Спрямований на систематизацію навчального матеріалу.	Визначити відповідність результатів навчання передбаченим державним стандартом.
Підсумковий	Систематизація пройденого навчального матеріалу; оцінка успішності навчання; діяльність, спрямована на коректування знань.	Констатація й аналіз результатів навчання і їхня відповідність вимогам державним освітнім стандартам.

Оцінювання знань, умінь та навичок студентів з дисципліни враховує усі види занять, передбачених навчальним планом, який передбачає лекційні, семінарські заняття, а також самостійну роботу.

Об'єктом оцінювання знань студентів є програмний матеріал дисципліни різного характеру і рівня складності, засвоєння якого відповідно перевіряється під час поточного контролю і на іспиті.

Перевірка та оцінювання знань студентів з дисциплін проводилась декількома методами:

1. Поточний контроль:

- а) оцінювання знань студентів під час семінарських занять;
- б) оцінювання знань з використанням поточних тематичних тестів;
- в) виконання домашніх завдань та завдань для самостійного опрацювання.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння певного матеріалу, вироблених навичок проведення розрахункових робіт, умінь самостійно опрацьовувати тексти, здатності осмислити зміст теми чи

розділу, умінь публічно чи письмово представити певний матеріал (презентація).

2. Проміжний контроль: проведення підсумкових модульних контрольних робіт за окремими розділами дисципліни.

3. Підсумковий контроль: проведення іспиту з усього курсу.

Завданням іспиту є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів поточного і підсумкового контролю знань (іспиту).

Таблиця 2. – Підсумки складання екзамену (заліку)

ВСЬОГО ОЦІНОК	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЄКТС	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
			екзамен	залік
	90-100	A	відмінно	зараховано
	82-89	B	добре	
	74-81	C		
	64-73	D	задовільно	
	60-63	E		
	35-59	FX	незадовільно	не зараховано
	1-34	F		

1.1. ЗМІСТ КУРСУ «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

Змістовна частина курсу «Економічна теорія» регламентується навчальною робочою програмою, розробленою кафедрою економіки і бізнесу Державного біотехнологічного університету, на основі проекту типової програми курсу «Економічна теорія» для економічних факультетів вищих навчальних закладів освіти України. Наведений нижче матеріал охоплює курс «Економічна теорія» для студентів економічних спеціальностей, включаючи окремі питання, винесені на самостійне вивчення, відповіді на які студенти знайдуть, звернувшись до матеріалів конспекту лекцій та інших інформаційних джерел.

Тема 1. Предмет, метод, еволюція економічної теорії

Виникнення та основні етапи розвитку економічної теорії. Предмет економічної теорії. Фундаментальна проблема економіки. Крива виробничих можливостей. Методи економічного аналізу. Функції економічної теорії. Позитивна та нормативна економічна теорія. Економічні закони та економічні категорії, їх класифікація. Економічна теорія та економічна політика.

Тема 2. Суспільне виробництво: сутність, фактори, результати

Сутність, цілі та місце виробництва в економічній системі. Матеріальне та нематеріальне виробництво. Потреби та їх класифікація. Фактори виробництва. Виробнича функція. Економічна ефективність виробництва та її показники: продуктивність праці, фондівіддача, матеріалоємність.

Тема 3. Економічні системи і власність

Поняття економічної системи. Три основні питання економіки та способи їх вирішення. Типи економічних систем. Власність в системі суспільного виробництва. Економічні та юридичні аспекти власності. Типи та форми власності, їх історичний розвиток. Об'єктивна необхідність різноманіття форм власності.

Тема 4. Товарне виробництво як основа ринкової економіки

Форми суспільного виробництва. Характеристика натурального і товарного виробництва. Умови виникнення товарного виробництва.

Економічна сутність товару. Властивості товару. Трудова і альтернативні теорії вартості товару. Сутність і функції грошей. Сучасні грошові системи. Закони грошового обігу.

Тема 5. Основні риси ринкової економіки. Ринок і конкуренція

Основні проблеми мікроекономіки. Ринок як система. Поняття ринку, ринкової системи, найважливіші структурні елементи ринкової економіки. Типи, форми та функції ринку. Модель кругообороту ринкової економіки. Основні моделі ринку: чиста конкуренція, чиста монополія, монополістична конкуренція, олігополія. Інфраструктура ринкового господарства та її роль в функціонуванні ринкової економіки.

Тема 6. Основи аналізу ринкового попиту та пропозиції

Ринкова ціна та закони її динаміки. Види цін. Попит. Закон попиту. Цінові та нецінові фактори попиту. Пропозиція. Крива пропозиції. Фактори, які впливають на пропозицію. Еластичність попиту та пропозиції, фактори, що впливають на еластичність. Ринкова рівновага. Рівноважна ціна. Можливі наслідки порушення ринкової рівноваги для економіки.

Тема 7. Поведінка споживача на ринку товарів

Закон спадної граничної корисності та його використання при поясненні поведінки споживача. Закон попиту: ефект заміщення та ефект доходу. Бюджетна лінія. Криві та карта байдужості. Визначення рівноважного становища споживача на ринку товарів.

Тема 8. Економічна теорія фірми

Підприємництво: сутність, види та характерні риси. Функції підприємця в економіці. Внутрішнє та зовнішнє середовище підприємництва. Фірма – основа національної економіки, її організаційно-правові форми. Капітал фірми. Кругооборот і оборот капіталу. Основний і оборотний капітал. Управління

діяльністю фірми. Менеджмент і його функції. Бізнес-план. Маркетинг: сутність, функції, принципи.

Тема 9. Витрати виробництва і прибуток

Витрати виробництва: сутність і види, економічні витрати. Внутрішні, зовнішні, постійні, змінні та сукупні витрати. Середні та граничні витрати виробництва. Прибуток фірми: нормальний та економічний. Поведінка фірми в короткостроковому та довгостроковому періоді. Умова максимізації прибутку. Трансакційні витрати та торговий прибуток. Визначення ціни та обсягу виробництва в умовах досконалої та недосконалої конкуренції.

Тема 10. Ринок ресурсів і формування доходів

Виробництво і попит на економічні ресурси. Ціноутворення і використання ресурсів. Ринок праці. Визначення сутності заробітної плати. Номінальні і реальна заробітна плата. Ринок землі та земельна рента. Види ренти. Ціна землі. Ринок капіталу та позичковий відсоток. Фактори, що визначають величину позичкового відсотка. Підприємницький дохід і економічний прибуток.

Тема 11. Базові поняття макроекономіки. Сукупний попит і пропозиція

Цілі, структура та фактори розвитку національної економіки. Основні макроекономічні показники. Методика обчислення основних макроекономічних показників. Розрахунок ВВП за доходами та видатками. Номінальний та реальний ВВП. Сукупний попит і сукупна пропозиція, фактори, що їх визначають.

Тема 12. Макроекономічна рівновага і нестабільність

Макроекономічна рівновага. Параметри макроекономічної рівноваги. Економічне зростання та структурні зрушення в економіці. Концепції

економічного зростання. Циклічність економіки. Причини, види, фази економічних циклів. Безробіття та інфляція як випадки макроекономічної нестабільності. Зайнятість і безробіття. Типологія безробіття. Проблеми забезпечення повної зайнятості. Інфляція: сутність, фактори та соціально-економічні наслідки.

Тема 13. Макроекономічна політика

Економічна політика, її основні цілі. Функції держави в економіці. Державне регулювання економіки. Монетарна політика. Структура сучасної банківської системи. Фіскальна політика. Державний бюджет країни. Оптимальна межа оподаткування. Зовнішньоторговельна політика держави.

II. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТІВ З КУРСУ «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

2.1. Мета та значення реферату при вивченні «Економічної теорії»

Реферат – одна з форм учбової та науково-дослідної роботи студентів.

Мета написання реферату полягає в тому, щоб навчити студентів пов'язати теорію з практикою, користуватися літературою, використовувати статистичні дані, привчати до вміння висловлювати свої думки і робити самостійні висновки, щодо проблеми, яка розглядається у роботі.

Написання рефератів переслідує *цілі* не лише поглибленого вивчення курсу, але й дає можливість розвитку у студентів навичок роботи з бібліографією, монографіями, дослідженнями, журнальними статтями і т.п.

Окрім того, написання рефератів потребує від студентів правильного використання наукового апарату при оформленні зносок, бібліографічного списку використаної літератури, розробки плану роботи і т.п.

Найкращі реферати можуть стати основою для написання студентських наукових робіт, які представляють на конкурс, чи на наукові студентські конференції ВУЗів.

Слово “реферат” має подвійне значення: з одної боку, воно припускає стисле висловлення наукової роботи, книги, статті. З другого – доклад на задану тему, який зроблений на основі критичного огляду літератури та других джерел. Реферат студентів відповідає другому значенню цього слова.

Студент здійснює роботу над рефератом під керівництвом викладача. Для того щоб підготувати реферат, який відповідає вимогам, студент повинен використовувати не лише теоретичні знання, алей фактичний матеріал, який характеризує діяльність господарських суб'єктів. Якщо робота відповідає усім вимогам, викладач оцінює її позитивно та повідомляє про це студента. Незадовільно виконаний реферат підлягає переробці відповідно до зауважень

керівника. Після позитивної оцінки підготовлений реферат, як правило, захищається студентом на семінарських заняттях.

2.2. Структура реферату

Реферат повинен мати наступну структуру:

- план
- вступ
- викладення основного змісту теми
- висновок
- список використаної літератури

Титульний аркуш реферату містить:

- відомчу підпорядкованість вищого навчального закладу, де виконаний реферат;
- найменування вищого навчального закладу, де виконаний реферат;
- найменування кафедри, де виконаний реферат;
- тему реферату;
- дані про студента (ку), яким (ою) виконаний реферат (вказується курс, факультет, шифр академічної групи, прізвище, ім'я, по батькові студента);
- дані про викладача, який консультував, перевіряв реферат (вказується науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові викладача);
- місто і рік виконання реферату.

План подають на початку реферату. Він містить найменування усіх розділів, зокрема вступу, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі автор повинен розкрити актуальність обраної проблеми, ступінь її розробленості та сформулювати задачі, які ставляться та розглядаються у рефераті.

В **основній частині** розкривається сутність теми та викладаються основні теоретичні і методологічні положення, проблемні питання, дискусійні

аспекти теми, науково обґрунтовані соціально-економічні рішення, світовий досвід тощо.

У *висновках*, які випливають із матеріалів реферату, містяться обґрунтовані пропозиції щодо вирішення поставленого завдання.

Далі подається *список використаних* у роботі *джерел*, складений у певній послідовності.

2.3. Послідовність написання та загальні вимоги до реферату

Робота студента над рефератом складається із наступних етапів:

- вибір теми на основі тематики, розроблений кафедрою;
- збір інформаційного матеріалу;
- підготовка й написання реферату; захист реферату на семінарі або конференції.

Розробка обраної теми починається з ознайомлення відповідної літератури. Але спочатку, ніж приступити до її підбору, доцільно намітити план роботи з літературою і загальний попередній план реферату.

Попередній план реферату складається з 3 – 4 питань, у процесі роботи він коректується та конкретизується.

План – це логічна основа реферату, від правильного його складення залежить структура, зміст, логічний зв'язок частин.

Доцільно попередньо намічений план реферату узгодити на консультації з викладачем кафедри економічної теорії, який веде семінарські заняття або з лектором курсу.

План не слід дуже деталізувати, в ньому перераховується загальні, центральні питання теми в логістичній послідовності. Глави можна не розбивати на параграфи. Перелік загальних питань закінчується висновком або стислими висновками, які представляють узагальнення важливих положень, розглянутих у рефераті.

Закінчив роботу з попереднім планом, студент починає роботу з бібліографією. Значно допомогти студенту при ознайомленні з бібліографією можуть бібліотечні каталоги (алфавітний, систематичний, предметний); бібліографічні провідники (обліково-регістраційні, науково-додаткові, рекомендаційні, критичні); довідкова література (енциклопедії, словники, предметні провідники в працях окремих науковців-економістів), а також учбово-регістраційні та критико-бібліографічні видавництва; різні бібліографічні посібники по окремим галузям знань.

При роботі з рефератом необхідно уважно вивчити відповідну темі літературу, включаючи монографії, статистичні збірники, матеріали, які публікуються в журналах: “Економіка України”, “Вопросы экономики”, “Економіст”, “Мировая экономика и международные отношения”, “США – економіка, політика, идеология”, “Статистика України”, “Експерт”, “Компаньон”, “Коммерсант”, “Корреспондент” та інші.

Важливим при написанні роботи є також вміння записувати інформацію. Найбільш розповсюджені дві форми запису та зберігання матеріалу – конспектування та ведення картотеки. Вони не виключають, а в ряді випадків доповнюють одне одного.

Коли студент у достатньому ступені накопичив та вивчив матеріал по відповідній темі, він приступає до його систематизації й розробці більш докладного плану реферату. Уважно переглядаючи свій конспект або записи на картках, він розташовує матеріал у тій послідовності, яка на його думку найбільш доцільна. Одночасно студент фіксує власні думки, які він вважає необхідними висловити в тексті реферату.

Наступним етапом написання реферату є робота над вступом. У *вступі* необхідно показати значення, актуальність обраної проблеми, обґрунтувати причини вибору теми. Окрім того, слід відмітити, в яких роботах видатних науковців-економістів розглядаються ці проблеми, сформулювати загальну мету, яка ставиться у рефераті.

В *загальній частині* роботи необхідно більше уваги приділити глибокому теоретичному освітленню як теми в цілому, так і окремих її питань, правильно пов'язати теоретичні положення з практикою. Висловлення повинно здійснюватись у відповідності зі складеним планом.

Реферат повинен бути написаний доступною мовою, без повторів, скорочень, протиріч між окремими положеннями.

2.4. Загальні вимоги до оформлення реферату

Велике значення має правильне оформлення реферату.

Реферат друкують на комп'ютері з одного боку аркуша білого паперу

- Текстовий редактор – Word for Windows.
- Шрифт основного тексту – Times New Roman.
- Розмір шрифту (кегель) – 14.
- Міжрядковий інтервал – 1,5.
- Розташування – книжне.
- Береги тексту: зверху – 2,0; знизу – 2,0;
ліворуч – 3,0; праворуч – 1,5 (см).
- Обсяг основного тексту – 20-25 сторінок друкованого тексту.

–Електронна копія роботи на дискеті 3,5 дюйма (або іншому електронному носії) з файлом у форматі WORD (не нижче версії 97) з ім'ям реферат.doc.; реферат.rtf. (або архів реферат.arj.; реферат.rar.; реферат.zip.) структура і зміст якого повністю відповідає друкованому варіанту, включаючи титульний аркуш.

Чорновий варіант роботи слід ретельно відредагувати і лише після цього надрукувати на комп'ютері без скорочення слів, вставок, перекреслювань. Граматичні чи стилістичні помилки виключаються. Друкарські помилки, описки, неточності, виявлені після роздрукування роботи, можна виправити підчищенням або зафарбовуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці виправленого тексту машинописним способом. Допускається не більше двох виправлень на одній сторінці.

Заголовки структурних частин курсової роботи “ПЛАН”, “ВСТУП” “РОЗДІЛ”, “ВИСНОВКИ”, “СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ”, “ДОДАТКИ” друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Відстань між заголовком і текстом повинна дорівнювати 3-4 інтервалам.

До загального обсягу основного тексту не входять список використаних джерел та додатки, але всі сторінки зазначених елементів підлягають нумерації.

Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок роботи. На титульному аркуші номер сторінок *не ставлять*, на наступних сторінках *номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці*.

Реферат повинен бути написаний розбірливо. Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу огляду літератури слід наводити *цитати*. Науковий етикет вимагає точного відтворення цитованого тексту, бо найменше скорочення може спотворити зміст, закладений автором. Текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням авторських особливостей написання. Кожна цитата обов’язково супроводжується посиланням на джерело.

В кінці реферату приводиться список використаної літератури.

Список використаних джерел – це елемент бібліографічного апарата, який містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків.

Відомості про джерела, які включені до списку, треба подавати відповідно до вимог державних стандартів: ГОСТ 7.1-84 “Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления”, ДСТУ 3582-97 “Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові в бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила”.

Джерела у списку розміщують наступним чином:

– на перше місце в списку виносяться законодавчі та нормативні акти, а саме Конституція України, закони України, укази Президента України, рішення та постанови Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, а також виступи та доповіді державних діячів України;

– інша література вказується в алфавітному порядку прізвищ перших авторів, або заголовків.

Приклади оформлення бібліографії наведені в додатку 4. Основні ж вимоги до оформлення списку використаних джерел можна представити в наступному вигляді.

✓ При вказанні літературного джерела – монографії, підручника, навчального посібника, де один, два, або три автора – необхідно подати інформацію в наступному порядку:

1. прізвище та ініціали авторів;
2. заголовок (назва);
3. назва друкованого видання: монографія, підручник, навч. посібник;
4. місце видання;
5. назва видавництва;
6. рік видання;
7. кількість сторінок.

✓ При посиланні на літературні джерела, укладачами яких є колектив авторів, інформацію подають у наступному порядку:

1. заголовок (назва);
2. назва друкованого видання, наприклад: підручник, навч. посібник;
3. ініціали та прізвища авторів і (або) керівника творчого (наукового)

колективу, за редакцією якого видана праця;

4. місце видання;
5. назва видавництва;
6. рік видання;
7. кількість сторінок.

✓ При посиланні на складові частини книги, енциклопедії, збірника або журналу вказують: авторів статті, заголовки і лише після цього – повне описання джерела, яке включає в себе назву книги або журналу, рік, номер журналу, сторінки, на яких розміщена стаття.

✓ При внесенні у список статті, опублікованої в газеті, подається така інформація:

- 1) автор статті;
- 2) назва статті;
- 3) назва газети;
- 4) рік, число, місяць видання;
- 5) сторінки, на яких розміщена стаття.

Після написання та оформлення роботи студент повинен показати її керівнику з кафедри економічної теорії. Таким чином, підготовка до захисту роботи включає виправлення помилок та недоліків, вивчення додаткових джерел, вказаних рецензентом, осмислення написаного, готовність пояснити будь-які наведені положення.

Закінчуючи підготовку до виступу з рефератом на семінарському занятті, корисно прочитати увесь його текст “для себе”. Це закріпить матеріал у пам’яті і дозволить під час виступу або зовсім не заглядати в конспект (план, текст), або звести повертання до нього до мінімуму.

При *захисті реферату* задача студента – показати поглиблене розуміння теоретичних аспектів конкретної теми, сучасного стану економічної проблеми чи питання, що розглядалося.

Після розглядання реферату в групі робота студента оцінюється викладачем і приймається рішення про подальшу розробку цієї теми автором для написання конкурсної роботи. Якщо реферат не задовольняє вимоги керівника, то з рахунком зауважень його необхідно переробити.

2.5. Поширена тематика рефератів з курсу «Економічна теорія»

Економічна теорія: предмет, метод та еволюція

- Економічна теорія Стародавнього світу (Китай, Індія, Греція, Єгипет, Рим)
- Економічні теорії та концепції у трактуванні християнських проповідників
- Трактування предмету економічної теорії різними економічними школами
- Взаємозв'язок економічної теорії з іншими науками
- Економічна теорія та економічна політика
- Економічна теорія і формування сучасного економічного мислення

Суспільне виробництво: сутність, фактори, результати

- Потреби людини, їх види та засоби задоволення
- Інформація як фактор виробництва
- Трактування факторів виробництва у марксистській та маржиналістській теорії: спільне та різне
- Гуманізація виробництва
- Мотиви та стимули виробничої діяльності людини
- Проблеми обмеженості та рідкісності економічних ресурсів суспільства
- Сучасні тенденції розвитку структури виробництва

Економічні системи і власність

- Економічна теорія прав власності
- Економічні інтереси та їх зв'язок з відносинами власності
- Місце власності в процесі реформування економіки
- Значення та роль приватної власності в забезпеченні економічної динаміки суспільства
- Методи зміни форм власності в сучасній економіці
- Роль та значення державної власності в ринковій економіці

Товарне виробництво як основа організації ринкової економіки

- Становлення та розвиток товарного виробництва на Україні: минуле та майбутнє
- Економічна теорія товару, її розвиток
- Електронні гроші та форми їх використання
- Координуюча та регулююча роль ціни

Основні риси ринкової економіки. Ринок та конкуренція

- Ринок: зміст, функції і типологія
- Інфраструктура ринку: сутність, походження й основні елементи
- Історичний процес формування і розвитку ринку
- Тіньовий ринок як фактор порушення ринкової рівноваги

Основи аналізу ринкового попиту та пропозиції

- Ринкова ціна та її види
- Дефіцитний ринок: причини виникнення і наслідки
- Еластичність попиту та пропозиції, їх основні види
- Форми монополій та їх еволюція
- Практичне значення концепції еластичності попиту
- Переваги та недоліки досконалої конкуренції

Поведінка споживача на ринку товарів

- Система переваг споживача та її основні елементи
- Кардиналістська та ординалістська теорії аналізу корисності
- Моделювання поведінки споживача в умовах обмеженості ресурсів

Економічна теорія фірми

- Сутність підприємництва та його роль в соціально-економічному розвитку суспільства

- Підприємницький тип поведінки та економічної діяльності. Людський капітал
- Малий бізнес: характерні риси, закордонний досвід та проблеми становлення в Україні
- Бізнес-план як основа успіху діяльності фірми
- Моделі кругообігу капіталу в трактуванні різними економічними школами
- Показники та шляхи покращення використання основних активів
- Організаційно-правові форми підприємства
- Матеріальне та моральне зношування капіталу

Витрати виробництва і прибуток

- Трактування витрат виробництва представниками різних економічних шкіл
 - Граничні витрати та їх роль у формуванні стратегії фірми
 - Витрати виробництва в короткостроковому та довгостроковому періоді
 - Загальний, середній і граничний доход - критерії ефективної поведінки фірми. Умови максимізації прибутку
 - Економічний прибуток та його роль в ефективному функціонуванні фірми
 - Монопольний прибуток: сутність, джерела, межі

Ринок ресурсів і формування доходів

- Особливості землі як фактору виробництва
- Особливості переходу до ринкових відносин в аграрному секторі сучасної України
- Проблеми становлення фермерства в Україні
- Еволюція поглядів економістів на розуміння сутності заробітної плати

- Ціна робочої сили на ринку праці
- Сучасні форми доходів найманої праці в промислово розвинутих країнах
- Проблеми вартості робочої сили в галузях економіки сучасної України

Базові поняття макроекономіки. Сукупний попит та пропозиція

- Національне рахівництво та прогнозування пропорцій
- Загальноприйняті міжнародні статистичні методи виміру макроекономічних показників
- Структура національної економіки
- Особливості економічних процесів на макрорівні
- Сутність СНР та її відмінність від БНГ
- Роль держави у перерозподілі доходів
- Динаміка ВВП в Україні
- ВВП та суспільний добробут

Макроекономічна рівновага і нестабільність

- Структури та фази циклу ділової активності. Прогнозування економічної активності
- Методи державного регулювання зайнятості в Україні
- Методи розрахунку інфляційних процесів в економіці
- Критерії економічного зростання
- Соціально-економічні наслідки інфляції
- Соціально-економічні наслідки безробіття та методи боротьби з нею

Макроекономічна політика держави

- Доходи та видатки державного бюджету, їх структура та значення в економічному зростанні виробництва

- Особливості сучасної грошово-кредитної політики економіки України
- Функції держави в ринковій економіці
- Сутність фінансів та їх функції
- Комерційні банки та їх функції
- Роль валюти в міжнародній торгівлі
- Соціально-економічна сутність системи сучасного світового господарства
- Особливості дії економічних законів на рівні світової економіки
- Глобалізація економічних процесів та її наслідки для людства
- Еволюційний розвиток світової економіки та інтеграція України

ІІІ. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ З КУРСУ «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

Назва теми	Обсяг годин	Форми самостійної роботи	Форми поточного контролю	Оцінка за поточним контролем max - min балів
Змістовий модуль 1				
1.1. Предмет, метод, еволюція економічної теорії	4	Опрацювання лекційного матеріалу, самостійне вивчення питань: взаємозв'язок економічної теорії з іншими науками; структура економічної теорії; характеристика методів: аналіз, синтез, індукція, дедукція. [1, с. 13-33, с. 38-46]; [2, с. 14-43, с. 98-105]; [3, с. 8-24]; [4, с. 12-19, с. 34-38]; [5, с. 8-51].	Опитування на семінарському занятті, тестування	Оцінювання під час семінарських занять
1.2. Суспільне виробництво: сутність, фактори, результати	4	Опрацювання лекційного матеріалу, самостійне вивчення питань: значення виробництва в житті суспільства; характеристика фаз суспільного виробництва (виробництво, розподіл, обмін, споживання; в чому проявляється роздвоєність галузей: торгівлі, транспорту, зв'язку; зв'язок між економічною та соціальною ефективністю. [1, с. 46-59, с. 216-219]; [3, с. 24-44]; [4, с. 27-33]; [5, с. 65-67].	Опитування на семінарському занятті, тестування	Оцінювання під час семінарських занять
1.3. Економічні системи і власність	3	Опрацювання лекційного матеріалу, самостійне вивчення питань: сутність понять: привласнення, володіння, користування, розпорядження; переваги, недоліки та умови розвитку приватної власності; характеристика акціонерних товариств як однієї з організаційно-правових форм підприємства. [1, с. 60-78]; [3, с. 44-59, с. 74-90]; [5, с. 52-98].	Опитування на семінарському занятті, тестування	Оцінювання під час семінарських занять
1.4. Товарне виробництво як основа ринкової економіки	4	Опрацювання лекційного матеріалу, самостійне вивчення окремих питань на основі навчальної літератури: еволюція грошового обігу та грошей; економічні теорії товару. [1, с. 78-99]; [3, с. 59-74]; [5, с. 98-145].	Опитування на семінарському занятті, тестування	Оцінювання під час семінарських занять
1.5. Основні риси ринкової економіки Ринок і конкуренція	3	Опрацювання лекційного матеріалу, самостійне вивчення окремих питань: суб'єкти та об'єкти ринку; переваги та недоліки досконалої конкуренції; умови виникнення монополії та її види. [1, с. 57-59, с. 99-122, с. 250-253]; [2, с. 58-76, с. 106-118]; [3, с. 117-131, с. 147-163, с. 212-223]; [4, с. 107-132, с. 297-300]; [5, с. 145-175, с. 187-190].	Опитування на семінарському занятті, тестування	Оцінювання під час семінарських занять
Разом за модулем 1	18			

Змістовий модуль 2				
2.1. Основи аналізу ринкового попиту та пропозиції	3	Опрацювання лекційного матеріалу, самостійне вивчення питань: дефіцитний ринок: причини виникнення та наслідки; практичне значення цінової еластичності попиту та пропозиції. [1, с. 206-212, с. 232-233, с. 240-250]; [2, с. 79-88, с. 288-301]; [3, с. 90-117, с. 120-128]; [4, с. 72-98]; [5, 175-187].	Опитування на семінарському занятті, тестування	Оцінювання під час семінарських занять
2.2. Поведінка споживача на ринку товарів	3	Опрацювання лекційного матеріалу, самостійне вивчення питань: поняття “споживчого кошику”; набір товарів у споживчому кошику, який визначає їх корисність для споживача. [1, с. 193-206, с. 212-216]; [4, с. 52-63]; [5, с. 257-268].	Опитування на семінарському занятті, тестування	Оцінювання під час семінарських занять
2.3. Економічна теорія фірми	3	Опрацювання лекційного матеріалу, самостійне вивчення окремих питань на основі навчальної літератури, законодавчих та інструктивних матеріалів: [1, с. 131-148, с. 219-222]; [2, с. 309-321]; [3, с. 131-147, с. 178-212]; [4, с. 141-145, с. 171-183]; [5, с. 236-257].	Опитування на семінарському занятті, тестування	Оцінювання під час семінарських занять
2.4. Витрати виробництва і прибуток	3	Опрацювання лекційного матеріалу, самостійне вивчення питань на основі навчальної літератури: трактування витрат виробництва представниками різних економічних шкіл; напрями використання прибутку. [1, с. 253-274]; [2, с. 332-342, с. 353-380]; [3, с. 196-212]; [5, с. 318-335].	Опитування на семінарському занятті, тестування	Оцінювання під час семінарських занять
2.5. Ринок ресурсів та формування доходів	5	Розкрити питання: 1. Як оцінюються втрати від неповного використання ресурсів праці внаслідок безробіття? 2. Яким, на Вашу думку, має бути соціальний захист населення в трудовій сфері з боку держави? [1, с. 274-295]; [2, с. 163-178]; [3, с. 268-318, с. 350-356]; [4, с. 200-231]	Опитування на семінарському занятті, тестування	Оцінювання під час семінарських занять
2.6. Базові поняття макроекономіки. Сукупний попит і пропозиція	3	Опрацювання лекційного матеріалу, самостійне вивчення питань: структура національної економіки; особливості економічних процесів на макrorівні. [1, с. 318-325, с. 326-330, с. 332-335]; [2, с. 127-131, с. 145-161]; [3, с. 228-263, с. 310-327]; [4, с. 288-297, с. 330-336]; [5, с. 374-394, с. 395-407].	Опитування на семінарському занятті, тестування	Оцінювання під час семінарських занять
2.7. Макроекономічна рівновага і нестабільність	3	Опрацювання лекційного матеріалу, самостійне вивчення питань: критерії економічного зростання; соціально-економічні наслідки інфляції; соціально-економічні наслідки безробіття та методи боротьби з нею. [1, с. 389-412]; [2, с. 135-141, с. 230-253]; [3, с. 321-327, с. 403-420, с. 278-310]; [4, с. 308-324, с. 337-340]; [5, с. 477-508].	Опитування на семінарському занятті, тестування	Оцінювання під час семінарських занять

2.8. Макроекономічна політика.	3	Опрацювання лекційного матеріалу, самостійне вивчення окремих питань: технічний прогрес та економічний розвиток; економічний розвиток та проблеми екології; світовий досвід створення “нової економіки”; визначення видів зовнішньоекономічної політики держави; міжнародний розподіл праці як фактор інтеграції суб’єктів у світовому господарстві; позитивні та негативні аргументи щодо введення тарифів; способи розміщення імпорتنих ліцензій [1, с. 148-163, с. 179-191, с. 412-421, с. 422-430]; [2, с. 166-183, с. 202-226, с. 256-284, с. 468-479]; [3, с. 235-232, с. 365-403, с. 420-456]; [4, с. 391-414, с. 446-456, с. 473-478]; [5, с. 42-51, с. 190-212, с. 422-448, с. 449-476, с. 520-596].	Опитування на семінарському занятті, тестування	Оцінювання під час семінарських занять
Разом за модулем 2	26			
Всього:	44			

IV. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПІДГОТОВКИ ТА НАПИСАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ З «ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ»

Контрольній роботі надається важливе значення в навчальному процесі. Вона є однією з форм самостійної роботи студентів. Виконання цих робіт сприяє більш глибокому, самостійному вивченню предмета і водночас є однією з форм перевірки знань студентів.

Робота над підготовкою контрольної вчить студентів: підбирати та аналізувати законодавчі та нормативні акти, конкретний фактичний матеріал; узагальнювати економічні явища; пов'язувати теоретичні положення з їх практичним застосуванням, осмислювати та оцінювати економічні події.

Контрольна робота повинна виконуватися в строгій відповідності до методичних рекомендацій та вимог кафедри щодо їх оформлення.

Контрольна робота виконується за варіантами, складеними відповідно до робочої програми дисципліни. При виборі варіанту студенти керуються наведеними завданнями, при цьому обираючи такий варіант, який відповідає його номеру в списку групи. Кожний варіант складається з трьох частин.

Перша частина включає два теоретичні питання. Виклад кожного питання роботи починається з суті справи, з постановки запитання, з в'яснення змісту, який аналізує економічне явище чи процес. Потім необхідно перейти до характеристики притаманних цьому процесу рис та особливостей, показати всю різноманітність форм його проявів, відобразити його становлення і розвиток. Положення роботи не повинні бути декларованими. Кожну з них потрібно підкріплювати науковою аргументацією; системою доказів і роз'яснень, досвідом з практики. Важливо підкреслити різні точки зору з даної проблеми і висловити свою точку зору.

Після написання тексту роботи студент повинен ще раз прочитати і детально відредагувати, ліквідувавши повторення, покращивши окремі формулювання, в роботі не допускаються не літературні скорочення.

Друга частина включає п'ять тестових завдань множинного вибору з однією правильною відповіддю.

Третя частина включає одне практичне завдання.

Основну літературу студент може взяти із списку до відповідної теми. Додаткову літературу він підбирає самостійно. Більшість статей з основних проблем публікується в журналах: «Економіка України», «Вопросы экономики», «Российский экономический журнал», «Мировая экономика и международные отношения», «Експерт», «Компаньйон» та інші, а також у періодичній пресі. Вивчення літератури потрібно починати з детального ознайомлення законів, з відповідними законодавчими та нормативними актами, підручників, книжок, монографій, статей в журналах і газетах.

В кінці роботи надається (приводиться) список літератури в наступному порядку:

1. Законодавчі і нормативні акти.
2. Доповіді та матеріали Верховної Ради, Уряду країни.
3. Книги, монографії.
4. Статті.
5. Інші матеріали та матеріали періодичних видань

Критерії оцінювання контрольної роботи

Контрольна робота оцінюється в діапазоні від 0 до 60 балів (включно).

Кожне виконане теоретичне завдання оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів.

10-9 балів отримує студент, що виявив усебічне, систематичне і глибоке знання навчально-програмного матеріалу, усвідомив взаємозв'язок основних понять завдання, виявив творчі здібності в розумінні, викладенні і використанні навчально-програмного матеріалу.

8-7 балів отримує студент, що показав повне знання навчально-програмного матеріалу, показав систематичні знання з дисципліни на рівні аналітичного відтворення, але припускає несуттєві помилки, неточності у висновках.

6-5 балів отримує студент, що виявив поверхові знання основного навчально-програмного матеріалу, припускає помилки, не точно формулює висновки.

4-0 балів отримує студент, який має пробіли в знаннях основного навчально-програмного матеріалу.

Кожне правильно виконане тестове завдання (з однією правильною відповіддю) оцінюється 2 балами.

Правильно виконане практичне завдання оцінюється 20 балами.

Для оцінювання в балах завдання практичної частини пропонується користуватися критеріями наведеними у таблиці.

Таблиця 4. – Критерії оцінювання практичного завдання

Критерії оцінювання практичного завдання	Відповідна кількість балів за завдання
Отримані відповідь є правильною і обґрунтованою.	20 балів
Отримана відповідь суттєво наближена до правильного кінцевого результату, але є недостатньо обґрунтованою або розв'язання містить незначні недоліки.	16-19 балів
Записано правильний хід розв'язування завдання, але в процесі допущені помилки логічного або обчислювального характеру.	11-15 балів
В результаті розв'язання завдання знайдено лише частину правильної відповіді.	6-10 балів
Розпочато розв'язування завдання, але в процесі допущенні помилки у застосуванні необхідного твердження або формули.	1-5 балів
Розв'язання не відповідає жодному з наведених вище критеріїв.	0 балів

Виправлення і закреслення в оформленні розв'язання завдань практичної частини, якщо вони зроблені акуратно, не є підставою для зниження оцінки.

Отримання результату в діапазоні від 40 до 60 балів за контрольну роботу – це підведення підсумків самостійної роботи студента й отримання права допуску до екзамену (заліку) з економічної теорії.

4.1. КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Варіант 1.

1. Виникнення та основні етапи розвитку економічної теорії. Економічні закони та економічні категорії, їх класифікація.

2. Цілі, структура та фактори розвитку національної економіки.

3. Яка із шкіл економічної теорії була історично першою:

- а) марксизм;
- б) меркантилізм;
- в) кейнсіанство;
- г) класична політична економіка.

4. Серед наступних тверджень одне є несправедливим. Вкажіть на нього:

- а) кожна точка на кривій байдужості означає комбінацію двох товарів;
- б) усі точки на кривій байдужості означають однаковий рівень задоволення потреб;
- в) усі точки бюджетної лінії означають однаковий рівень грошового доходу;
- г) усі точки кривої байдужості означають однаковий рівень грошового доходу.

5. Закон попиту припускає, що:

- а) перевищення пропозиції над попитом викличе зниження ціни;
- б) якщо доходи споживача зростають, він купує більше товарів;
- в) крива попиту має позитивний нахил;
- г) коли ціна товару падає, то обсяг товару, який споживач бажає та має можливість придбати зростає.

6. Макроекономіка досліджує економічні процеси на рівні:

- а) підприємства;
- б) галузі виробництва;
- в) окремого ринку;
- г) національної економіки.

7. Особистий дохід – це:

- а) вартість вироблених товарів та послуг за рік;
 - б) дохід отриманий домогосподарствами на протязі цього року;
 - в) весь дохід, призначений для особистих витрат, після сплати податків;
 - г) ВВП мінус амортизація.
8. У даному році природний рівень безробіття складав 7%, а фактичний – 12%. Використовуючи закон Оукена, визначить величину відставання обсягу ВВП у %. Якщо фактичний ВВП у тому ж році = 800 млрд. дол., який обсяг продукції було недовироблено?

Варіант 2.

1. Предмет та функції економічної теорії. Методи економічного аналізу.
2. Основні макроекономічні показники. Методика обчислення основних макроекономічних показників.
3. До оборотних фондів не відноситься:
 - а) предмети праці;
 - б) незавершене виробництво;
 - в) фонд оплати праці;
 - г) засоби праці.
4. Якщо скорочення ціни на товар, на один відсоток призводить до збільшення обсягу попиту на нього на два відсотки, тоді цей попит:
 - а) нееластичний;
 - б) еластичний;
 - в) одиночної еластичності;
 - г) абсолютно нееластичний.
5. Ізокванта має:
 - а) спадний характер;
 - б) випуклість до початку координат;
 - в) правильні а) і б);
 - г) не має вказаних властивостей.
6. Номінальний ВВП визначається за цінами:
 - а) попереднього року;
 - б) поточного року;

в) наступного року;

г) базового року.

7. З якою метою створюється амортизаційний фонд на підприємстві?

а) для поновлення оборотних коштів підприємства;

б) для поновлення зношених засобів виробництва;

в) для додаткового розширення виробництва товарної продукції;

г) для розширення капіталовкладень.

8. За даними, що пропонуються в таблиці, розрахуйте:

а) обсяг винагородження за працю наймитів;

б) обсяг чистого експорту;

в) обсяг чистих приватних інвестицій;

г) ВВП двома методами;

д) ЧНП, національний дохід, особистий дохід, дохід кінцевого використання.

Рахунок	Сума, млрд.\$	Рахунок	Сума, млрд.\$
1. експорт	367	10. податки на прибутки корпорацій	88
2. дивіденди	60	11. трансфертні платежі	320
3. амортизація	307	12. відсоток за капітал	201
4. заробітна плата	1442	13. прибуток індивід. власників	132
5. державні закупки товарів та послуг	577	14. споживчі витрати	1810
6. рента	33	15. імпорт	338
7. непрямі податки	255	16. внески на соціальне страхування	148
8. додаткові виплати до зарплати	280	17. нерозподілений прибуток корпорацій	55
9. валові інвестиції	437	18. індивідуальні податки	372

Варіант 3.

1. Позитивна та нормативна економічна теорія. Економічна теорія та економічна політика.

2. Розрахунок ВВП за доходами.

3. Держава у системі змішаної економіки:

- а) використовує тільки методи непрямого впливу на поведінку економічних суб'єктів;
- б) використовує методи прямого і непрямого впливу;
- в) держава прагне позбавитися методів адміністративного регулювання;
- г) надає перевагу не втручанню.

4. Середні загальні витрати виробництва продукції досягають мінімального значення при тому обсязі продукції, коли:

- а) $AVC = FC$;
- б) прибуток буде максимальним;
- в) $MC = AVC$;
- г) $MC = ATC$.

5. Припустимо, що товари X та Y – взаємозамінні. Зниження ціни на товар X, за інших рівних умов, спричиняє:

- а) зростання ціни товару Y;
- б) зменшення попиту на товар Y;
- в) зростання попиту на товар Y;
- г) вірна відповідь не наведена.

6. Робітники, які хотіли б працювати, але припинили пошук роботи:

- а) враховуються у величині фрикційного безробіття;
- б) враховуються у величині безробіття очікування;
- в) більше не враховуються у складі робочої сили;
- г) отримують виплати у відповідності із законодавством про мінімальний заробіток.

7. У якому випадку зміна ціни та обсягу ВВП буде відбуватися в одному напрямку, якщо крива AD зміститься праворуч або ліворуч.

- а) це зрушення відбувається на горизонтальному відрізку кривої сукупної пропозиції;
- б) це зрушення відбувається на вертикальному відрізку кривої сукупної пропозиції;
- в) це зрушення відбувається на проміжному відрізку кривої сукупної пропозиції;
- г) економіка відчуває депресію.

8. У таблиці подано дані про витрати і доходи деякої фірми.

- а) якими є постійні витрати фірми?
- б) Заповніть таблицю.
- в) За яких значень ціни та обсягу виробництва прибуток є максимальним?

Q	VC	TC	ATC	MC	P	TR	MR
0	0	140			200	0	
1	110			110	175		
2		320				300	
3		366			135		
4	250					480	
5		445			105		
6	360				90		

Варіант 4.

1. Сутність, цілі та місце виробництва в економічній системі. Матеріальне та нематеріальне виробництво.
2. Розрахунок ВВП за видатками. Номінальний та реальний ВВП.
3. Натуральне господарство – це така форма організації економіки, за якої:
 - а) продукти праці виробляються для обміну на ринку;
 - б) існує економічна відокремленість виробників;
 - в) продукти виробляються для власного споживання;
 - г) існує спеціалізація виробників при виробництві конкретного продукту.

4. Рівновага споживача на карті байдужості – це:

- а) будь-який перетин бюджетної лінії і кривої байдужості;
- б) будь-яка точка на найвищій кривій байдужості;
- в) та точка, де бюджетна лінія торкається кривої байдужості;
- г) будь-яка точка, що знаходиться в просторі, обмеженому бюджетною лінією.

5. Товари X та Y – субститути. Зростання ціни товару X, за інших рівних умов, спричиняє:

- а) зменшення продажу товару Y;
- б) зниження ціни на товар Y;
- в) зрушення кривої попиту на товар X;
- г) всі відповіді невірні.

6. Об'єктом макроекономічного аналізу виступає:

- а) економічні закони;
- б) економічні процеси;
- в) економічна система;
- г) економічні відносини.

7. У народному господарстві ВВП у ринкових цінах збільшився на 9% порівняно з попереднім роком. За цей час рівень цін зріс на 4%. Яким буде реальне зростання:

- а) 4%;
- б) 15%;
- в) 9%;
- г) 5%.

8. Фірма, що виробляє цукерки, одну з трьох технологій, кожна з яких відрізняється різним використанням ресурсів (праці і капіталу). Дані про застосовані технології подані в таблиці.

Обсяг виробництва	Технологія					
	А		Б		В	
	Л	К	Л	К	Л	К

1	9	2	6	4	4	6
2	19	3	10	8	8	10
3	29	4	14	12	12	14
4	41	5	18	16	16	19
5	59	6	24	22	20	25
6	85	7	33	29	24	32

а) Припустимо, що ціна одиниці праці складає 200 дол., а ціна одиниці капіталу – 400 дол. Визначити загальні витрати за кожного рівня випуску продукції, виробничу технологію яку обере фірма при кожному рівні випуску продукції;

б) Припустимо, що ціна одиниці праці зросла до 300 дол., а ціна капіталу залишилася попередньою. Визначити, яку технологію буде обрано для кожного обсягу виробництва при новому рівні витрат на оплату праці.

Варіант 5.

1. Потреби та їх класифікація.

2. Ринок праці. Визначення сутності заробітної плати. Номінальні і реальна заробітна плата.

3. Назвіть, що з наведених положень є вартістю товару:

а) праця товаровиробника;	б) якість товару;
в) кількість витраченої праці;	г) корисність товару.

4. На ринковий попит не впливають:

а) доходи споживачів;	б) ціни на взаємопов'язані товари;
в) ціни на ресурси;	г) чисельність споживачів.

5.Крива абсолютно нееластичного попиту являє собою:

а) вертикальну лінію;	б) горизонтальну лінію;
в) пряму лінію зі спадним характером;	
г) криву лінію з позитивним нахилом.	

6. Тривалість економічного циклу складає:

- а) 1 рік;
- б) 5 років;
- в) 10 років;
- г) не можна дати однозначної відповіді.

7. Інфляцію витрат можна проілюструвати:

- а) зрушенням кривої сукупної пропозиції вліво;
- б) зрушенням кривої сукупної пропозиції вправо;
- в) зрушенням кривої сукупного попиту вліво;
- г) зрушенням кривої сукупного попиту вправо.

8. Заповнити таблицю.

Стадії економічного процесу	Ціна проміжної або кінцевої продукції	Додана вартість
1. "Фірма-1" добуває сировину	...200	
2. "Фірма-2" доставляє сировину на переробку	...250	
3. "Фірма-3" переробляє сировину у конструкційний матеріал	...400	
4. "Фірма-4" доставляє конструкційний матеріал виробнику кінцевої продукції	...500	
5. "Фірма-5" виробляє кінцеву продукцію	...800	
6. "Фірма-6" доставляє кінцеву продукцію оптовому продавцю	...900	
7. "Фірма-7" роздрібний продавець кінцевої продукції	...1000	
Загальна вартість продаж		-
Разом додана вартість	-	

Варіант 6.

1. Пропозиція. Крива пропозиції. Фактори, які впливають на пропозицію.

2. Економічне зростання та структурні зрушення в економіці. Концепції економічного зростання.

3. Що з переліченого є необхідною передумовою існування товарного виробництва?

- а) суспільний поділ праці;
- б) наявність розвиненої системи машин;
- в) концентрація виробництва на великих підприємствах;
- г) розвинена грошова система.

4. Закон спадної граничної корисності полягає в тому, що:

- а) усі блага мають для споживача різну корисність і тому їх можна розташувати у порядку зменшення цієї корисності;
- б) необхідно споживати спочатку найбільш корисні блага, а потім – усі інші;
- в) корисність від споживання наступної порції блага завжди менше, ніж корисність попередньої порції;
- г) чим більше споживання певного блага, тим більша корисність останніх одиниць товару.

5. Постійні витрати фірми – це:

- а) витрати на ресурси за цінами, що діяли в момент їх придбання;
- б) мінімальні витрати виробництва будь-якого обсягу продуктів за найбільш сприятливих умов виробництва;
- в) витрати, які несе фірма навіть у тому випадку, якщо продукція не виробляється;
- г) жодна з відповідей невірна.

6. За яких умов виникає безробіття?

- а) за умов збігання пропозиції робочої сили з попитом на неї;
- б) за умови, що на ринку праці попит на робочу силу менший від її пропозиції;
- в) за умови, що економіка країни перебуває у кризовому стані;
- г) за умови, що на ринку праці попит на робочу силу більший від її пропозиції;

7. Зрушення кривої сукупного попиту праворуч на кривій сукупної пропозиції не може відображувати:

- а) підвищення рівня цін і реального обсягу ВВП одночасно;
- б) підвищення рівня цін при відсутності зростання реального обсягу ВВП;
- в) зростання реального обсягу ВВП при відсутності підвищення цін;
- г) підвищення рівня цін і падіння реального обсягу ВВП одночасно.

8. У таблиці подано обсяг попиту на морозиво за різних рівнів ціни.

- а) заповніть таблицю;
- б) накреслить криву попиту;
- в) побудуйте криву витрат на морозиво, позначивши суму витрат на вертикальній осі, а величину попиту – на горизонтальній;
- г) за якого значення ціни виторг буде максимальний?
- д) за яких значень ціни попит еластичний, нееластичний, одиничної еластичності?

Ціна за порцію (дол.)	Обсяг попиту (тис. порцій)	Витрати (виторг) (тис. дол.)	Ер
2,1	10		
1,8	20		
1,5	30		
1,2	40		
0,9	50		
0,6	60		
0,3	70		

Варіант 7.

1. Економічна ефективність виробництва та її показники: продуктивність праці, фондівіддача, матеріалоемність.
2. Еластичність попиту та пропозиції, фактори, що впливають на еластичність.
3. Норма позичкового відсотку – це:

- а) встановлений державою максимальний розмір плати за кредит;
- б) відношення позичкового проценту до розміру позики;
- в) різниця між сумою грошей, яка повертається, та позиченою;
- г) усі відповіді вірні.

4. Якщо споживач обирає комбінацію благ, яка зображена точкою, що розташована на площі, обмеженою бюджетною лінією, то він:

- а) максимізує корисність;
- б) хоче придбати більше товарів, ніж дозволяє його бюджет;
- в) не повністю використовує свій бюджет;
- г) знаходиться в стані рівноваги.

5. Які з наступних виразів представляють собою загальні витрати?

- а) ΔMC ;
- б) $VC - FC$;
- в) $VC + FC$;
- г) $FC + VC + MC$.

6. Об'єкти макроекономічного аналізу характеризують:

- а) агреговані величини;
- б) ймовірні величини;
- в) порівняльні величини;
- г) відносні величини.

7. Чисті інвестиції – це:

- а) вартість використаних засобів виробництва;
- б) величина чистого прибутку;
- в) відновлена вартість виробничих потужностей мінус амортизація;
- г) збільшення основних фондів.

8. Розрахувати ВВП, ЧНП, національний дохід та особистий дохід (млрд. грн.), якщо відомо, що трансфертні платежі = 18; непрямі податки = 3; прибуток корпорацій = 41; внески на соціальне страхування = 6; дохід кінцевого використання = 65; амортизація = 7; дивіденди = 14, а індивідуальні податки = 9.

Варіант 8.

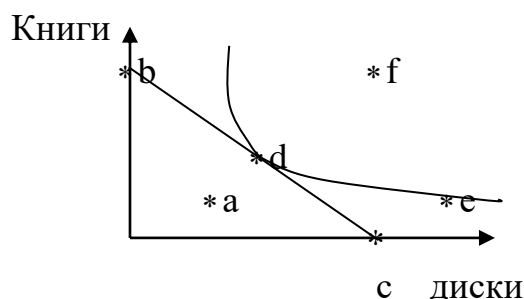
1. Поняття та типи економічних систем.
2. Сукупний попит. Фактори, що його визначають.
3. Яка з перелічених властивостей не характерна для ресурсів?
 - а) обмеженість;
 - б) різноманітність;
 - в) безмежність;
 - г) корисність.
4. Переміщення точки ринкової кон'юнктури вздовж кривої попиту може бути викликано:
 - а) зміною доходів споживача;
 - б) зміною переваг та смаків споживачів;
 - в) зміною цін на товари, які взаємопов'язані з даним при споживанні;
 - г) усі відповіді невірні.
5. У короткостроковому періоді:
 - а) усі витрати постійні;
 - б) змінні витрати зростають швидше, ніж постійні;
 - в) витрати поділяються на постійні та змінні;
 - г) усі витрати виступають як неявні.
6. Доход кінцевого використання – це:
 - а) заробітна плата плюс поточні заощадження;
 - б) особистий дохід мінус індивідуальні податки та неподаткові платежі;
 - в) заробітна плата основна та додаткова;
 - г) сума коштів, яка складається із заробітної плати, ренти та доходу у формі відсотку за капітал.

7. Як співвідносяться ВВП, розрахований по потоку витрат, і ВВП, розрахований по потоку доходів:

- а) ВВП по доходам дорівнює ВВП за витратами;
- б) ВВП по доходам більше ВВП за витратами в умовах економічного зростання;
- в) співвідношення між ВВП по доходам та витратам залежить від темпів інфляції за період, який аналізується;
- г) ВВП по доходам більше ВВП за витратами в умовах економічного падіння.

8. Споживач А вирішує, яким чином розподілити свій дохід між купівлею книг та дисків. Рис. показує його бюджетну лінію та криву байдужості. Визначить наступні точки:

- а) точку, де А максимізує свої потреби;
- б) точку, де А купує тільки диски;
- в) точку такого набору, обравши який, А не витратив би весь свій дохід, призначений на купівлю зазначених товарів;
- г) точку, де А отримує таке саме задоволення, що і в точці d, але яке виходить за межі бюджетних можливостей;
- д) точку, де А купує тільки книги;
- е) точку, яка відображає більш кращій набір, аніж той, що подано у точці d, але який виходить за межі бюджетних можливостей споживача А.

Варіант 9.

1. Закон спадної граничної корисності та його використання при поясненні поведінки споживача.

2. Виробництво і попит на економічні ресурси. Ціноутворення і використання ресурсів.

3. Яке з визначень власності як економічної категорії правильне:

- а) це відносини між людьми з приводу привласнення певних речей;
- б) це матеріальні та нематеріальні цінності, які привласнюються;
- в) це сукупність вольових та економічних відносин з приводу розпорядження певними речами;
- г) усі відповіді вірні.

4. Раціональна поведінка споживача полягає у тому, що:

- а) споживач робить лише те, за що йому платять;
- б) споживач турбується не лише про себе, але й за суспільство;
- в) споживач намагається отримати максимум задоволення при обмеженому доході;
- г) споживач порівнює усі варіанти вибору і зупиняється на найкращому.

5. Зменшення цін на матеріали, необхідні для виробництва товару А, викличе:

- а) зрушення кривої попиту угору (або вправо);
- б) зрушення кривої пропозиції угору (або вліво);
- в) зрушення кривих попиту й пропозиції угору;
- г) зрушення кривої пропозиції вниз (або вправо).

6. Втративши роботу через спад в економіці робітник потрапляє до категорії безробітних, охоплених:

- а) фрикційною формою безробіття;
- б) структурною формою безробіття;
- в) циклічною формою безробіття;
- г) усі попередні відповіді невірні.

7. Крива сукупного попиту виражає відношення між:

- а) рівнем цін та сукупними витратами на купівлю товарів та послуг;
- б) рівнем цін та виробленим ВВП в реальному виразі;
- в) рівнем цін, який визнають покупці, та рівнем цін, який задовольняє покупців;
- г) обсягами виробленого та вжитого ВВП в реальному виразі.

8.

а) побудуйте криві попиту та пропозиції на ринку міксерів, користуючись даними таблиці.

Ціна (дол.)	Обсяг (тис. од.)	
	попиту	пропозиції
10	32	4
20	28	7
30	24	10
40	20	13
50	16	16
60	12	19
70	8	22

б) яка рівноважна ціна на ринку міксерів?

в) який рівноважний обсяг купівлі-продажу міксерів?

г) якщо ціна міксерів складає 30 дол., яка буде величина дефіциту на цьому ринку?

д) якщо ціна на міксери зросте до 60 дол., яка буде величина надлишку на цьому ринку?

Варіант 10.

1. Основні проблеми мікроекономіки. Ринок як система. Модель кругообороту ринкової економіки.

2. Визначення ціни та обсягу виробництва в умовах досконалої та недосконалої конкуренції.

3. Чим товар відрізняється від продукту?

- а) здатний задовольняти потреби людини;
- б) здатний обмінюватися на інші товари;
- в) є продуктом людської праці;
- г) усі відповіді вірні.

4. Якщо попит і пропозиція на товар збільшується, то:

- а) ціна товару збільшиться;
- б) збільшиться рівноважний обсяг товару;
- в) ціна товару залишиться стабільною;
- г) добробут суспільства зросте.

5. Цінова еластичність вертикальної кривої попиту:

- а) дорівнює нулю;
- б) нескінченно велика;
- в) дорівнює 1;
- г) дорівнює 0,1.

6. Проміжний відрізок на кривій сукупної пропозиції:

- а) має позитивний нахил;
- б) має негативний нахил;
- в) зображений вертикальною лінією;
- г) зображений горизонтальною лінією.

7. Який сектор не відноситься до макроекономічних суб'єктів:

- а) підприємницький сектор;
- б) сектор домашніх господарств;

в) державний сектор;
сектор.

г) сільськогосподарський

8. 1) Фактичний ВВП в n-му році дорівнював 800 тис. (у.г.о.). Природний рівень безробіття в цьому ж році дорівнював 6%, а фактичний рівень безробіття – 9%. Яким би мав бути потенційний обсяг виробництва в n-му році за законом Оукена?

2) Яким був реальний ВВП, якщо рівень цін становив 128, а номінальний = 800 тис. у.г.о.?

Варіант 11.

1. Типи та форми власності, їх історичний розвиток. Об'єктивна необхідність різноманіття форм власності.

2. Підприємництво: сутність, види та характерні риси. Функції підприємця в економіці.

3. В чому єдність законів природи і суспільства:

- а) носять об'єктивний характер;
- б) не залежать від діяльності людей;
- в) проявляються через економічну діяльність людей;
- г) є вічними.

4. Товари X та Y – товари-замінники. Зростання ціни на товар X призводить до:

- а) збільшення обсягу попиту на товар X;
- б) зрушенню кривої попиту на товар Y ліворуч;
- в) зменшенню кількості проданого товару Y;
- г) всі відповіді невірні.

5. Ординалістський підхід до аналізу поведінки споживача на відміну від кардиналістського:

- а) передбачає можливість кількісного визначення величини корисності;
- б) не вимагає вимірювання величини корисності;
- в) не враховує суб'єктивної оцінки споживачем корисності благ;
- г) не враховує бюджетних обмежень споживача.

6. Якщо з національного доходу відняти податки на прибутки корпорацій, нерозподілений прибуток та внески на соціальне страхування, а потім додати чисті трансфертні платежі, то отримана сума – це:

- а) особистий дохід;
- б) ВНП;
- в) ЧНП;
- г) дохід кінцевого використання.

7. Які види праці не створюють національного доходу:

- а) праця науковця в заводській лабораторії;
- б) праця селянина - фермера;
- в) праця служителя культу;
- г) праця юриста – адвоката.

8. За даними таблиці розрахуйте обсяг ВНП методами доходів та видатків, а також інші показники системи національних рахунків.

Рахунок	Сума, млн.дол.	Рахунок	Сума, млн.дол.
1. споживчі витрати	245	9. дивіденди	16
2. трансфертні платежі	12	10. заробітна плата	221
3. орендна плата	14	11. непрямі податки бізнесу	18
4. амортизація	27	12. нерозподілені прибутки корпорацій	21
5. внески на соціальне страхування	20	13. індивідуальні податки	26
6. відсоток за кредит	13	14. податок на прибуток корпорацій	19
7. прибуток від власності	31	15. державні закупки товарів, послуг	72

8. чистий експорт	3	16. чисті приватні інвестиції	33
-------------------	---	-------------------------------	----

Варіант 12.

1. Ринкова рівновага. Можливі наслідки порушення ринкової рівноваги для економіки.

2. Економічна політика, її основні цілі.

3. Економічна політика – це:

- а) заходи, спрямовані на вирішення економічних проблем;
- б) конкуренція різних економічних ідей;
- в) здатність управляти економічними процесами;
- г) здатність приймати ефективні господарські рішення.

4. Зміна ціни одного з товарів за інших рівних умов:

- а) приведе до паралельного зміщення бюджетної лінії праворуч;
- б) приведе до паралельного зміщення бюджетної лінії ліворуч;
- в) викличе зміну кута нахилу бюджетної лінії;
- г) не змінить положення бюджетної лінії.

5. На збільшення попиту на товар X впливає зниження ціни:

- а) цього товару;
- б) товару – замітника;
- в) доповнюючого товару;
- г) товару, що ніяк не пов'язаний з товаром X.

6. Під час піднесення держава:

- а) збільшує державні витрати;
- б) збільшує грошову пропозицію;
- в) збільшує інвестиції;
- г) збільшує ставки оподаткування.

7. Коли положення економіки відповідає кейнсіанському відрізку кривої сукупної пропозиції, зростання сукупного попиту приведе:

- а) до підвищення цін, але не вплине на динаміку ВВП у реальному виразі;
- б) до підвищення обсягу ВВП у реальному виразі, але не вплине на рівень цін;
- в) до підвищення рівня та обсягу ВВП у реальному виразі;
- г) до підвищення цін і скорочення обсягу ВВП у реальному виразі.

8. Припустимо, що постійні витрати фірми складають 60 дол., а змінні наведено в таблиці. Заповніть всю таблицю.

Q	VC	TC	AFC	AVC	ATC	MC
0	0					
1	45					
2	85					
3	120					
4	150					
5	185					

Варіант 13.

1. Форми суспільного виробництва. Характеристика натурального і товарного виробництва.

2. Закон попиту: ефект заміщення та ефект доходу.

3. Що з названого не є кредитними грошми:

- а) чек;
- б) банкнота;
- в) вексель;
- г) депозит.

4. Ціна попиту – це:

- а) мінімальна ціна, яку споживач згоден заплатити за даний товар;
- б) максимальна ціна, яку споживач згоден заплатити за певну кількість товару;
- в) максимальна ціна, за якою продавці реалізують товар на ринку;

г) мінімальна ціна реалізації товару продавцем.

5. Середні змінні витрати – це різниця між:

- а) середніми сукупними та граничними витратами;
- б) змінними та середніми витратами;
- в) середніми постійними та граничними витратами;
- г) середніми сукупними та середніми постійними витратами.

6. Які з перерахованих величин не використовуються при визначенні обсягу національного доходу?

- а) прибуток корпорації;
- б) державні трансфертні платежі;
- в) відсотки, які сплачують підприємці за капітал та кредит;
- г) доход з ренти.

7. Інфляція пропозиції може виникнути в результаті:

- а) зростання дефіциту державного бюджету;
- б) збільшення дефіциту платіжного балансу країни;
- в) підвищення заробітної плати;
- г) збільшення чистого експорту.

8. За даними таблиці розрахуйте:

- а) обсяг ВВП методами доходів та видатків;
- б) обсяг ЧНП;
- в) обсяг національного доходу

• Рахунок	Сума, млрд. дол.	Рахунок	Сума, млрд. дол.
1. відсоток за кредит	12	8. державні закупки товарів та послуг	90
2. валові інвестиції	55		
3. заробітна плата	216	9. чисті приватні інвестиції	45
4. прибуток корпорацій	113	10. доходи від власності	21
5. непрямі податки	22	11. трансфертні платежі	23

6. рентні платежі	20	12. споживчі витрати	260
7. чистий експорт	9	13. податок на прибуток корпорацій	50

Варіант 14.

1. Класифікація витрат виробництва.

2. Циклічність економіки. Причини, види, фази економічних циклів.

3. Проводити емісію грошей має право:

а) комерційний банк;	б) Національний банк;
в) спеціалізований банк;	г) інвестиційні банки.

4. Що може викликати падіння попиту на товар X:

- а) зменшення доходів споживача;
- б) підвищення цін на товари – субститути товару X;
- в) очікування зростання цін на товар X;
- г) спад пропозиції товару X.

5. Якщо еластичність попиту на товар становить 2,5 і ціна знижується від 2 грн. до 1,8 грн., то:

- а) обсяг попиту підвищився на 2,5%;
- б) обсяг попиту знизився на 2,5%;
- в) обсяг попиту підвищився на 25%;
- г) правильна відповідь не наведена

6. Поняття «інвестиції» у національному обчисленні ВВП містить:

- а) вартість куплених упродовж року акцій;
- б) збільшення основних фондів на кінець року порівняно з початком року;
- в) державні трансфертні платежі;
- г) товари тривалого використання, куплені населенням упродовж року.

7. Згідно з законом Оукена, 2%-не перевищення фактичного рівня безробіття над його природним рівнем означає, що відставання фактичного обсягу ВВП від реального складає:

- а) 2%;
- б) 3%;
- в) 4%;
- г) 5%.

8. Функція попиту на даний товар має вигляд: $Q_d = 12 - P$; функція пропозиції $Q_s = -3 + 4P$. Визначить рівноважну ціну та рівноважний обсяг купівлі – продажу.

Варіант 15.

1. Економічна сутність товару. Трудова і альтернативні теорії вартості товару.

2. Прибуток фірми: нормальний та економічний. Умова максимізації прибутку.

3. Представники якого напрямку в економічній науці вважали торгівлю джерелом багатства нації?

- а) фізіократи;
- б) меркантилізм;
- в) класична політична економіка;
- г) маржиналізм.

4. Гранична корисність – це:

- а) максимальний рівень корисності, який може отримати споживач;
- б) корисність, яку споживач отримує від споживання додаткової одиниці блага;
- в) максимальна корисність, яку можна отримати від споживання даної кількості блага;
- г) максимальний рівень корисності, якого можна досягти при витратах даної суми грошей.

5. Сукупний дохід фірми від продажу продукції становить 5 млн. грн., зовнішні витрати фірми = 3 млн. грн., внутрішні витрати = 1,5 млн. грн. Бухгалтерський прибуток становить:

- а) 4,5 млн. грн.;
- б) 3,5 млн. грн.;
- в) 2 млн. грн.;
- г) 0,5 млн. грн.

6. Зміни яких показників найбільше сприяють інфляції попиту?

- а) зростання індивідуальних податків;
- б) зростання граничної схильності до заощаджень;
- в) зростання доходу кінцевого використання;
- г) зростання відсоткової ставки.

7. Зниження величини сукупного попиту – результат:

- а) ефекту реальних касових залишків;
- б) ефекту імпортних закупок;
- в) ефект процентної ставки;
- г) усі попередні відповіді вірні.

8. У даному році природній рівень безробіття складав 5%, а фактичний – 9%. Використовуючи закон Оукена, визначить величину відставання обсягу ВВП у %. Якщо фактичний ВВП у тому ж році дорівнював 500 млрд. дол., який обсяг продукції був недовироблений через безробіття? Яким буде фактичний ВВП, якщо фактичний рівень безробіття зросте на 1%.

Варіант 16.

1. Сутність і функції грошей. Сучасні грошові системи.

2. Безробіття та інфляція як випадки макроекономічної нестабільності.

3. Натуральний обмін – це:

- а) обмін результатами праці між натуральними господарствами;

- б) прямий обмін продуктами праці;
- в) обмін лише матеріальними благами;
- г) усі відповіді вірні.

4. На лінії виробничих можливостей зростання виробництва одного виду продукту поєднується:

- а) зі зменшенням виробництва іншого виду продукту;
- б) із зростанням виробництва іншого виду продукту;
- в) із постійним обсягом виробництва іншого виду продукту;
- г) можливий будь-який з вказаних варіантів.

5. Точки перетину бюджетної лінії з осями координат характеризуються тим, що:

- а) знаходячись у цій ситуації, споживач не витрачає весь свій дохід;
- б) знаходячись в цій ситуації, споживач весь свій дохід витрачає на один із товарів;
- в) знаходячись у цій ситуації, споживач нічого не витрачає;
- г) їх положення не залежить від цін на товари.

6. Якщо обсяг реального ВВП знизився на 6%, а кількість населення в тому ж році скоротилась на 3%, то:

- а) реальний ВВП на душу населення знизився;
- б) реальний ВВП на душу населення збільшився;
- в) реальний ВВП збільшився, а номінальний - зменшився;
- г) ціни упали на 3%.

7. Крива сукупної пропозиції висловлює відношення між:

- а) рівнем цін та споживаним обсягом ВВП у реальному виразі;
- б) рівнем цін та виробленим обсягом ВВП у реальному виразі;

в) рівнем цін, по яким виробники бажають продавати, а покупці – купувати товари;

г) спожитим та виробленим обсягом ВВП у реальному виразі.

8. У таблиці подано три набори байдужості двох товарів: продуктів харчування (F) та розваг (H), кожний з яких визначає різний рівень корисності.

Набір 1 (крива байдужості IC2)		Набір 2 (крива байдужості IC2)		Набір 3 (крива байдужості IC3)	
H	F	H	F	H	F
2	40	10	40	12	45
4	34	12	35	14	40
8	26	14	30	16	35
12	21	17	25	18	30
17	16	20	20	21	25

Накресліть три криві байдужості. Нанести на побудований графік бюджетну лінію за умови, що дохід студента дорівнює 30 дол., $P_H = 1$ дол., $P_F = 50$ центів. Чи можете ви зараз визначити споживчій набір, що надає максимальну користь?

Варіант 17.

1. Умови виникнення товарного виробництва. Економічна сутність товару. Властивості товару.

2. Бюджетна лінія. Криві та карта байдужості. Визначення рівноважного становища споживача на ринку товарів.

3. Якщо економічна влада централізована, ринок не виконує функцію регулятора економіки, а в поведінці економічних суб'єктів загальний інтерес домінує над приватним, то це:

а) ринкова економіка;

б) змішана економіка;

в) традиційна економіка;

г) командна економіка.

4. Криві байдужості не мають наступних властивостей:

- а) крива байдужості, яка лежить вище іншої кривої, представляє собою ті набори товарів для споживача, який має меншу перевагу;
- б) криві байдужості мають від'ємний нахил;
- в) криві байдужості ніколи не перетинаються;
- г) криві байдужості випуклі до початку координат.

5. Що з наведеного нижче характеризує товар Гіффена:

- а) зі зниженням ціни даного блага обсяг попиту на нього зростає;
- б) зі зростанням ціни даного блага обсяг попиту на нього скорочується;
- в) зі зниженням ціни даного блага обсяг попиту на нього скорочується;
- г) зміна ціни даного блага не впливає на обсяг попиту на нього.

6. Яке із сполучень видів інфляції в економіці будь-якої країни має найбільш тяжкі соціально-економічні наслідки:

- а) збалансована, очікувана;
- б) незбалансована, галопуюча та очікувана;
- в) незбалансована, галопуюча та неочікувана;
- г) гіперінфляція, незбалансована та неочікувана.

7. Класичний варіант кривої AD передбачає, що у довгостроковому періоді зміни сукупного попиту:

- а) здійснюють вплив на обсяг випуску, але не на рівень цін;
- б) здійснюють вплив на рівень цін, але не на обсяг випуску;
- в) не здійснюють впливу на рівень цін та на випуск;
- г) здійснюють вплив як на рівень цін, так і на обсяг випуску.

8. Постійні витрати фірми становлять 100 тис. грн., а середні валові витрати за обсягу виробництва $Q = 20$ тис. шт. на місяць – 12 грн/шт. Розраховано, що за

подальшого розширення виробництва даної продукції граничні витрати складатимуть

Q, тис. шт.	МС, грн.
20	-
25	9,1
30	11,5
40	16,2

а) Розрахуйте середні валові витрати за обсягу виробництва $Q_4 = 40$ тис. шт.

б) Які будуть середні змінні витрати за обсягу виробництва $Q_4 = 40$ тис. шт.

Варіант 18.

1. Сутність і функції грошей. Закони грошового обігу.

2. Зайнятість і безробіття. Типологія безробіття. Проблеми забезпечення повної зайнятості.

3. Процес привласнення корисного ефекту від споживання блага відображає категорія:

а) користування;

б) володіння;

в) управління;

г) розпорядження.

4. Зміна попиту та зміна обсягу попиту відрізняються тим, що:

а) зміна попиту відбувається під впливом зміни ціни;

б) зміна попиту відбувається при зміні факторів, які його визначають, окрім ціни даного товару;

в) зміна обсягу попиту відбувається у результаті змін нецінових факторів;

г) зміна обсягу попиту відображається у зміщенні кривої попиту.

5. Коефіцієнт цінової еластичності показує:

а) реакцію покупця на зміну ціни;

б) ступінь зміщення кривої попиту внаслідок зміни доходу;

в) нахил кривої попиту;

г) повернення підприємцями своїх фіксованих витрат.

6. Крива сукупної пропозиції висловлює відношення між:

а) рівнем цін та споживаним обсягом ВВП у реальному виразі;

б) рівнем цін та виробленим обсягом ВВП у реальному виразі;

в) рівнем цін, по яким виробники бажають продавати, а покупці – купувати товари;

г) спожитим та виробленим обсягом ВВП у реальному виразі.

7. Національний дохід – це:

а) інвестиції мінус заощадження;

б) вартість предметів тривалого користування та послуг;

в) особистий дохід плюс індивідуальні податки мінус чисті субсидії державним підприємствам;

г) рента, заробітна плата, % за капітал, доходи від власності і прибуток корпорацій.

8. Дані, подані в таблиці, характеризують криву байдужості споживача. Побудуйте цю криву, позначаючи кількість товару X на вертикальній вісі, а кількість товару Y - на горизонтальній.

Виходячи з того, що ціни товарів X та Y складають відповідно 2грн. і 4 грн., а споживач збирається витратити 32 грн., додайте до свого графіку відповідну бюджетну лінію.

Яку комбінацію товарів X та Y купить споживач?

В якій ситуації опиниться споживач, якщо ціна на товар X зросте до 4 грн.? Позначте це на графіку.

•	Одиниці товару X	•	Одиниці товару Y
	16		1
	10		3
	6		8
	4		16

Варіант 19.

1. Капітал фірми. Кругооборот і оборот капіталу. Основний і оборотний капітал.

2. Внутрішні, зовнішні; постійні, змінні, сукупні, середні та граничні витрати виробництва.

3. Економічна категорія – це:

- а) поняття, що відбиває сутнісний бік економічного явища;
- б) поняття, занесене до економічної енциклопедії;
- в) слово іноземного походження, що характеризує той або інший стан економіки;
- г) слово, що використовується в економічній науці.

4. Конкуренція – це:

- а) боротьба виробників за отримання найбільшого прибутку;
- б) боротьба споживачів за право купувати товари за більш низькими цінами;
- в) економічні змагання в досягненні найкращих результатів;
- г) усі відповіді вірні.

5. У точці мінімальних середніх витрат граничні витрати є:

- а) більшими, ніж середні витрати;
- б) меншими, ніж середні витрати;
- в) рівними середнім витратам;
- г) мінімальними.

6. Робітники, які хотіли б працювати, але припинили пошук роботи:

- а) враховуються у величині фрикційного безробіття;
- б) враховуються у величині безробіття очікування;
- в) більше не враховуються у складі робочої сили;

г) отримують виплати у відповідності із законодавством про мінімальний заробіток.

7. Яке поняття з перерахованих нижче не відноситься до фаз ділового циклу:

- а) інфляція;
- б) депресія;
- в) спад;
- г) підйом.

8. У таблиці наведені індекси цін за роки. Розрахуйте темпи інфляції для кожного року. Визначить зміни реального доходу у %, якщо:

- а) номінальний дохід у 2-му році порівняно з 1-м збільшився на 15%;
- б) у 3-му році порівняно з 2-м збільшився на 7%;
- в) у 4-му році порівняно з 3-м збільшився на 6%.

Рік	Індекс цін	Темп інфляції
1	100	-
2	113	
3	120	
4	130	

Варіант 20.

1. Еластичність попиту, фактори, що впливають на неї. Взаємозв'язок типів еластичності попиту та виторгу підприємства.

2. Зовнішньоторговельна політика держави.

3. Які потреби становлять основу «піраміди Маслоу»:

- а) самореалізація;
- б) фізіологічні;
- в) намагання уникнути ризику;
- г) потреби у визнанні.

4. Товар Гіффена – це:

- а) нижчий товар зі значною питомою вагою у бюджеті споживача;
- б) товар, для якого не виконується закон попиту, і крива попиту є висхідною;

- в) товар, для якого ефект доходу перевищує ефект заміни;
- г) всі відповіді вірні.

5. Яким чином можна побудувати криву ринкового попиту при наявності даних про попит індивідуальних споживачів:

- а) шляхом підсумовування обсягів попиту за кожного рівня ціни;
- б) шляхом підсумовування цін при кожному обсязі попиту;
- в) обрати максимальний попит одного зі споживачів;
- г) як середнє арифметичне індивідуальних попитів.

6. Якщо досліджується економіка, як цілісна система, то це аналіз:

- а) мікроекономічний;
- б) макроекономічний;
- в) позитивний;
- г) нормативний.

7. Особистий дохід – це:

- а) вартість вироблених товарів та послуг за рік;
- б) дохід отриманий домогосподарствами на протязі цього року;
- в) весь дохід, призначений для особистих витрат, після сплати податків;
- г) ВВП мінус амортизація.

8. В таблиці подано дані про обсяг пропозиції на ринку товару X.

Обсяг пропозиції (од.)	Ціна (дол.)	Коефіцієнти E_s
0	2	
2	4	
4	6	
6	8	
8	10	
10	12	
12	14	
14	16	

Розрахуйте коефіцієнти цінової еластичності пропозиції та запишіть їх у таблицю.

Варіант 21.

1. Поняття ринку, ринкової системи, найважливіші структурні елементи ринкової економіки. Типи, форми та функції ринку.

2. Ринок землі та земельна рента. Види ренти. Ціна землі.

3. Якими рисами не характеризується товарне виробництво:

а) суспільний поділ праці;

б) універсализація праці;

в) продукти виробляються не для власного споживання, а для продажу;

г) економічні зв'язки між виробництвом і споживанням опосередковані грошима.

4. Кардиналістська модель поведінки споживача:

а) не потребує кількісного визначення величини корисності;

б) не потребує порівняння корисності різних благ;

в) не вимагає незалежності корисностей різних благ однієї від іншої;

г) передбачає можливість визначення кількісної величини корисності.

5. Еластичність пропозиції залежить головним чином від:

а) числа товарів – субститутів даного продукту;

б) періоду часу на протязі якого продавці можуть пристосуватися до змін ціни;

в) того, чи є даний товар предметом першої необхідності, чи предметом розкоші;

г) частки доходу споживача, яка направлена на покупку даного товару.

6. Яка з цих величин не включається у ВВП, розрахований методом витрат?

а) валові інвестиції;

б) витрати споживачів + інвестиції + державні витрати;

в) чистий експорт товарів та послуг;

- а) $0 < E_D^P < 1$; б) $1 < E_D^P < \infty$; в) $E_D^P = 0$;
 г) правильна відповідь не наведена.

5. Якщо середні змінні витрати скорочуються із зростанням виробництва, то:

- а) скорочуються постійні витрати;
 б) скорочуються сукупні витрати;
 в) $AC > MC$; г) $MC < AVC$.

6. Економічне зростання вимірюється, як:

- а) збільшення реального обсягу національного виробництва за певний період часу;
 б) збільшення реального обсягу національного виробництва на душу населення за певний період часу;
 в) вірно а), б); г) усі відповіді невірні.

7. Збільшення сукупного попиту приведе до зростання рівноважного реального ВВП і рівня цін, якщо зрушення кривої сукупного попиту відбуваються на:

- а) кейнсіанському, проміжному і класичному відрізках кривої AS;
 б) проміжному відрізку кривої AS;
 в) класичному відрізку кривої AS;
 г) кейнсіанському відрізку кривої AS.

8. В таблиці подано дані про сукупні витрати фірми у довгостроковому періоді.

Обсяг виробництва (шт. / тижд.)	Витрати (дол.)		
	сукупні	середні	граничні
0	0		
1	32		
2	48		
3	82		
4	140		
5	228		
6	352		

7. У моделі «сукупний попит - сукупна пропозиція» зростання сукупного попиту приведе:

- а) до зростання граничної схильності до заощаджень;
- б) до зростання реального обсягу виробництва на кейнсіанському відрізку кривої AS;
- в) до зростання реального обсягу виробництва на класичному відрізку кривої AS;
- г) до зростання цін на кейнсіанському відрізку кривої AS.

8. В таблиці подано обсяг попиту на товар X при різних рівнях цін.

Ціна за од (грн.)	Обсяг попиту (од.)	Виторг (грн.)	Коефіцієнти E_p
12	40		
9	60		
6	80		
3	100		
0	120		

- а) Визначити виторг за кожного значення ціни, здобуті дані записати в таблицю.
- б) Розрахуйте коефіцієнт цінової еластичності попиту для всіх наданих інтервалів ціни, здобуті дані запишіть в таблицю.
- в) За якого значення ціни попит еластичний? Нееластичний?

Варіант 24.

1. Власність в системі суспільного виробництва. Економічні та юридичні аспекти власності.
2. Макроекономічна рівновага. Параметри макроекономічної рівноваги.
3. Економічні закони відрізняються від законів природи тим, що вони:
 - а) об'єктивні;
 - б) суб'єктивні;

- в) діють лише у людському суспільстві;
- г) нічим не відрізняються.

4. До недоліків ринку досконалої конкуренції відноситься:

- а) низький обсяг виробництва;
- б) високий рівень витрат на рекламу;
- в) нестабільність цін;
- г) низький рівень витрат на НДВКР.

5. Товари X та Y – субститути. Зростання ціни товару X, за інших рівних умов, спричиняє:

- а) зменшення обсягу продажу товару Y;
- б) зниження ціни на товар Y;
- в) зрушення кривої попиту на товар X;
- г) всі відповіді невірні.

6. Якщо держава встановлює більш жорсткі вимоги до зберігання навколишнього середовища, це викличе:

- а) зростання витрат виробництва на одиницю продукції та зрушення кривої сукупної пропозиції ліворуч;
- б) зростання витрат виробництва на одиницю продукції та зрушення кривої сукупного попиту праворуч;
- в) падіння витрат виробництва на одиницю продукції та зрушення кривої сукупного попиту ліворуч;
- г) падіння витрат виробництва на одиницю продукції та зрушення кривої сукупного попиту праворуч.

7. Відрахування на споживання капіталу – це:

- а) чисті інвестиції;
- б) чисті іноземні інвестиції;
- в) амортизація;
- г) фонди, які можуть використовуватися для закупки товарів для споживання.

8. Дані наступної таблиці характеризують криві байдужості споживача, який розподіляє свій тижневий дохід 40 грн. між продуктами харчування та розвагами. Ціна одиниці продуктів харчування (товар X) становить 1 грн., а ціна розваг (товар Y) – 2 грн. Криві байдужості позначені як U1 та U2.

U 1		U 2	
• Кількість товарів, одиниць			
Товар X	Товар Y	Товар X	Товар Y
10	25	5	25
15	15	10	15
20	10	15	10
30	7,5	20	7,5
-	-	30	5

1. Накресліть криві байдужості та бюджетну лінію.
2. Визначте, який набір продуктів харчування та розваг є оптимальним для споживача. Чи задовольняє ваша відповідь умові рівноваги споживача.

Варіант 25.

1. Фактори виробництва. Виробнича функція.
2. Ринок капіталу та позичковий відсоток. Фактори, що визначають величину позичкового відсотка. Підприємницький дохід і економічний прибуток.
3. Власність – це:
 - а) відношення людини до речі;
 - б) сама річ;
 - в) відносини між людьми з приводу привласнення речей;
 - г) вірні відповіді а, в.
4. Надлишок пропозиції:
 - а) призводить до зростання ціни;
 - б) призводить до зменшення ціни;

- в) не здійснює ніякого тиску на ціну;
- г) стимулює покупців до купівлі товару.

5. Базова формула для обчислення коефіцієнта цінової еластичності попиту – це відношення:

- а) абсолютного зниження обсягу попиту до абсолютного підвищення ціни;
- б) відносної зміни обсягу попиту до відносної зміни ціни;
- в) абсолютного зниження ціни до абсолютного підвищення обсягу попиту;
- г) відносної зміни ціни до відносної зміни обсягу попиту.

6. Чисті інвестиції облічуються при розрахунку:

- а) ВВП методом доходів;
- б) ВВП методом витрат;
- в) ЧНП;
- г) доходу кінцевого використання.

7. Якщо упродовж року фізичний обсяг національного продукту не змінився, а ціни за цей період подвоїлися, тоді:

- а) реальний ВВП подвоївся, а номінальний ВВП не змінився;
- б) реальний ВВП не змінився, а номінальний ВВП подвоївся;
- в) і реальний, і номінальний ВВП подвоїлися;
- г) реальний ВВП зменшився наполовину, а номінальний ВВП подвоївся.

8. Побудуйте модель AD – AS і визначте графічним методом рівноважний обсяг реального ВВП і рівень цін, якщо динаміка сукупного попиту за визначений період характеризується такими даними (ВВП – у млрд. грн., рівень цін – у відсотках).

ВВП	100	280	450	700	930	1070
Рівень цін	200	175	150	140	130	110

а динаміка сукупної пропозиції визначається такими показниками:

ВВП	90	300	500	550	600	600
Рівень цін	75	90	100	150	180	210

а) як зміняться параметри макрорівноваги, якщо сукупний попит зменшується, а економіка характеризується проміжним відрізком сукупної пропозиції;

б) як зміняться параметри макрорівноваги, якщо сукупна пропозиція збільшується під впливом нецінових факторів.

Покажіть графічно ці зміни.

V. ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ

1. Виникнення та основні етапи розвитку економічної теорії.
2. Предмет економічної теорії.
3. Фундаментальна проблема економіки. Крива виробничих можливостей.
4. Методи економічного аналізу.
5. Функції економічної теорії.
6. Позитивна та нормативна економічна теорія.
7. Економічні закони та економічні категорії, їх класифікація.
8. Економічна теорія та економічна політика.
9. Сутність, цілі та місце виробництва в економічній системі.
10. Матеріальне та нематеріальне виробництво.
11. Потреби та їх класифікація.
12. Фактори виробництва.
13. Виробнича функція.
14. Економічна ефективність виробництва та її показники: продуктивність праці, фондівіддача, матеріалоємність.
15. Поняття економічної системи.
16. Три основні питання економіки та способи їх вирішення.
17. Типи економічних систем.
18. Власність в системі суспільного виробництва.
19. Економічні та юридичні аспекти власності.
20. Типи та форми власності, їх історичний розвиток.
21. Об'єктивна необхідність різноманіття форм власності.
22. Форми суспільного виробництва.
23. Характеристика натурального і товарного виробництва.
24. Умови виникнення товарного виробництва.
25. Економічна сутність товару. Властивості товару.
26. Трудова і альтернативні теорії вартості товару.

27. Сутність і функції грошей.
28. Сучасні грошові системи. Закони грошового обігу.
29. Основні проблеми мікроекономіки.
30. Ринок як система.
31. Поняття ринку, ринкової системи, найважливіші структурні елементи ринкової економіки.
32. Типи, форми та функції ринку.
33. Модель кругообороту ринкової економіки.
34. Основні моделі ринку: чиста конкуренція, чиста монополія, монополістична конкуренція, олігополія.
35. Інфраструктура ринкового господарства та її роль в функціонуванні ринкової економіки.
36. Ринкова ціна та закони її динаміки.
37. Види цін.
38. Попит. Закон попиту.
39. Цінові та нецінові фактори попиту.
40. Пропозиція. Крива пропозиції.
41. Фактори, які впливають на пропозицію.
42. Еластичність попиту та пропозиції, фактори, що впливають на еластичність.
43. Ринкова рівновага. Рівноважна ціна.
44. Можливі наслідки порушення ринкової рівноваги для економіки.
45. Закон спадної граничної корисності та його використання при поясненні поведінки споживача.
46. Закон попиту: ефект заміщення та ефект доходу.
47. Бюджетна лінія.
48. Криві та карта байдужості.
49. Визначення рівноважного становища споживача на ринку товарів.
50. Підприємництво: сутність, види та характерні риси.
51. Функції підприємця в економіці.

52. Внутрішнє та зовнішнє середовище підприємництва.
53. Фірма – основа національної економіки, її організаційно-правові форми.
54. Капітал фірми. Кругообірот і оборот капіталу.
55. Основний і оборотний капітал.
56. Управління діяльністю фірми.
57. Менеджмент і його функції. Бізнес-план.
58. Маркетинг: сутність, функції, принципи.
59. Витрати виробництва: сутність і види, економічні витрати.
60. Внутрішні, зовнішні, постійні, змінні та сукупні витрати.
61. Середні та граничні витрати виробництва.
62. Прибуток фірми: нормальний та економічний.
63. Поведінка фірми в короткостроковому та довгостроковому періоді.
64. Умова максимізації прибутку.
65. Визначення ціни та обсягу виробництва в умовах досконалої та недосконалої конкуренції.
66. Виробництво і попит на економічні ресурси.
67. Ціноутворення і використання ресурсів.
68. Ринок праці. Визначення сутності заробітної плати. Номінальні і реальна заробітна плата.
69. Ринок землі та земельна рента. Види ренти. Ціна землі.
70. Ринок капіталу та позичковий відсоток. Фактори, що визначають величину позичкового відсотка.
71. Підприємницький дохід і економічний прибуток.
72. Цілі, структура та фактори розвитку національної економіки.
73. Основні макроекономічні показники.
74. Методика обчислення основних макроекономічних показників.
Розрахунок ВВП по доходах та видатках.
75. Номінальний та реальний ВВП.
76. Сукупний попит і сукупна пропозиція, фактори, що їх визначають.
77. Макроекономічна рівновага. Параметри макроекономічної рівноваги.

78. Економічне зростання та структурні зрушення в економіці.
79. Концепції економічного зростання.
80. Циклічність економіки. Причини, види, фази економічних циклів.
81. Безробіття та інфляція як випадки макроекономічної нестабільності.
82. Зайнятість і безробіття. Типологія безробіття. Проблеми забезпечення повної зайнятості.
83. Інфляція: сутність, фактори та соціально-економічні наслідки.
84. Економічна політика, її основні цілі.
85. Функції держави в економіці.
86. Державне регулювання економіки.
87. Монетарна політика.
88. Структура сучасної банківської системи.
89. Фіскальна політика. Державний бюджет країни.
90. Зовнішньоторговельна політика держави.

5.1. ЗРАЗОК ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТУ

ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Напря́м _____ Семестр _____.

Навчальний предмет: Економічна теорія

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Товар та його властивості. Теорії визначення вартості (цінності) товар (маx10).

2. Капітал у сфері торгівлі. Механізм утворення та суть торговельного прибутку. Витрати обігу та фактори їх зменшення (маx10).

3. Задача (маx - 10 балів).

Щоб зробити одиницю товару, одна група товаровиробників витрачає 8, інша — 5, третя — 6 годин. Потрібно визначити суспільно-необхідний час виробництва товару, якщо відомо, що перша група виготовила 10, друга — 6, третя — 4 одиниці товару. Яке соціально-економічне положення кожної групи?

4. Задача (маx - 10 балів).

У 1946 році 1 фунт стерлінгів Великобританії обмінювався на 4 долари США. Долар США представляв у обігу 0,888 грам золота. Визначте масштаб цін Великобританії. Як змінився валютний курс фунта до долара після девальвації фунта стерлінгів на 30%?

Затверджено на засіданні кафедри

Протокол № _____ від _____ 20 р.

Зав. кафедрою _____

Екзаменатор _____

VI. СЛОВНИК ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ

Абстрактна праця — праця як витрата людської робочої сили взагалі (поза конкретної форми її використання); праця, що створює вартість товару.

Аграрні (земельні) відносини — економічні відносини в суспільстві, які пов'язані з володінням і користуванням землею як головним засобом виробництва в аграрному секторі економіки.

Акціонування — процес перетворення підприємств (фірм), які базуються на державній або приватній формах власності, в акціонерні товариства. Останні утворюються на основі добровільного погодження юридичних і фізичних осіб (в т.ч. іноземних), що об'єднали свої кошти шляхом випуску акцій з метою здійснення господарської діяльності і отримання прибутку. А. — один із напрямків роздержавлення.

Антимонопольне регулювання ринку — комплекс заходів органів державної влади в країнах з ринковою економікою, спрямованих на підтримку конкурентного середовища, протидії монополізму і недобросовісній конкуренції. Захист економічної конкуренції — важливий напрямок діяльності держави в умовах ринку.

Б

Балансовий метод управління — засіб використання системи економічних показників на макрорівні, що дозволяє регулювати у загальному вигляді основні пропорції і співвідношення на рівні народного господарства (баланс матеріальних ресурсів, в т.ч. енергоносіїв, баланс платіжних засобів, баланс праці або трудових ресурсів та ін.).

Банк — кредитно-фінансова установа, яка акумулює тимчасово вільні грошові кошти і надає їх у вигляді **кредитів** підприємствам, установам, окремим громадянам, регулює грошовий обіг в країні.

Банківська система — сукупність різноманітних видів банків та банківських інститутів (державних, кооперативних, акціонерних, приватних) у

їх взаємозв'язку: В.С. — складова частина кредитної системи, один із суб'єктів **кредитних відносин**, у відповідності із Законом України «Про банки і банківську діяльність» В.С. має два рівні — Національний банк України і мережа інших банків.

Безробіття (неповна зайнятість) — соціальне явище, при якому певна кількість працездатних людей не може знайти собі роботу. Безробітними визнаються громадяни у працездатному віці, які з незалежних від них причин не мають заробітку або доходу і зареєстровані в державній службі зайнятості як особи, що шукають роботу. **Причини Б.:** глибокі структурні зрушення у економіці, економічні спади, кризи, нерівномірне розміщення продуктивних сил, НТП. Виділяють технологічне, економічне, фрикційне, а також конверсійне безробіття.

В

Валовий внутрішній продукт — узагальнений економічний показник, розрахований у системі **національних розрахунків**, який оцінює остаточні результати поточного виробництва в країні за певний проміжок часу, являє собою вартість спожитого основного капіталу у вигляді амортизації та вартість доданої вартості.

Валовий дохід — частина вартості виробленої продукції та наданих послуг за вирахуванням вартості матеріальних витрат, тобто знов створена вартість (заробітна плата та прибуток).

Валовий національний продукт — узагальнюючий економічний показник, який оцінює кінцеві результати поточної діяльності національної економіки за певний проміжок часу, В.Н.П. відрізняється від валового **внутрішнього продукту** тим, що В.Н.П. характеризує результати діяльності інституціональних одиниць країн, незалежно від їх територіального розміщення, тоді як В.В.П. — тільки розміщених на території давньої країни.

Валютна система — сукупність форм організації грошово-кредитних відносин, закріплена у міжнародних договірних і державно-правових нормах.

Існує національна, регіональна та світова валютна система. Основою В.С. є національна система валюти, в яку входять банківські та кредитно-фінансові установи, біржі, режим валютного курсу, правила валютного регулювання і контролю, режим національного ринку валюти, правила міжнародних розрахунків та ін.

Вартість — категорія, що відбиває суспільно-необхідні витрати праці товаровиробників у процесі виробництва певного товару або надання послуги; суспільно-необхідні витрати формуються в суспільно нормальних умовах виробництва.

Вартість мінова — зовнішня форма прояву вартості у сфері обміну, пропорція, в якій один товар обмінюється на інший. Визначається кількістю та якістю затраченого суспільно необхідного часу на створення товарів (послуг), тобто їх вартість, а також співвідношенням попиту та пропозиції на той чи інший товар.

Вартість споживча — корисність речі, її здатність задовольняти певну потребу людини, суспільства. В.С. зумовлюють фізичні, хімічні та інші природні властивості речей, а також властивості, надані їм у результаті доцільної діяльності людини.

Виробництво — процес створення матеріальних благ та послуг, який здійснюється у поєднанні, взаємодії продуктивних сил та виробничих відносин; виробництво — перша фаза відтворюваного процесу.

Виробництво індивідуальне — виробництво в межах окремого господарюючого суб'єкта (підприємства, фірми, об'єднання тощо).

Виробництво суспільне — виробництво в межах суспільства, природна умова життя людей, матеріальна основа інших видів їх діяльності.

Витрати виробництва — сукупність витрат живої та уречевленої в засобах виробництва праці на всіх стадіях створення продукції або надання послуг.

Витрати змінні — витрати, загальна сума яких за певний період залежить від обсягу виготовленої продукції.

Витрати постійні — витрати, які не пов'язані з обсягом виробленої продукції (експлуатація будівель і споруд, витрати на управління тощо).

Витрати у довгостроковому періоді — витрати у часі, який достатній, щоб підприємство встигло змінити свої виробничі потужності.

Витрати у короткостроковому періоді — витрати у часі, якого замало, щоб підприємство встигло змінити свої виробничі потужності.

Виробничі відносини — відносини, що складаються між членами суспільства у процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання благ і послуг; вирішальним для змісту В.В. є пануюча в суспільстві система **відносин власності**.

Власність економічна — провідна економічна категорія, бо відносини власності складають основу **економічної системи** суспільства. В.Е. — історично визначена система економічних відносин, яка складається між людьми в процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання з приводу **привласнення** вироблених матеріальних благ і послуг. Провідними тут є відносини **привласнення засобів виробництва** (речового фактора), який виступає передумовою організації самого процесу виробництва. В.Е. може виступати в різних формах.

Власність юридична — категорія похідна, вторинна по відношенню до економічної категорії власності. В.Ю. охоплює комплекс врегульованих законом відносин, які знаходять прояв у праві володіння, праві користування та праві розпорядження певним майном, також людськими, природними та інтелектуальними ресурсами. Провідним для власника є право розпорядження. Існують такі форми власності, як власність народу України, приватна, колективна і державна.

Г

Глобалізація — комплексне геополітичне, гео економічне явище, яке справляє потужний вплив на всі сторони життєдіяльності сучасної людської цивілізації. В основі глобалізації лежить розвиток світових ринків товарів,

послуг, праці і капіталів (особливо інноваційного спрямування), а провідну роль в цьому розвитку відіграють транснаціональні корпорації (ТНК) найбільш розвинених країн світу. Глобалізація — процес об'єктивний, спрямований на формування глобального економічного простору, проте його наслідки носять як позитивний, так і негативний характер (для держав, що мають інноваційно неконкурентноспроможні економіки).

Глобальні проблеми сучасності (економічний аспект) — комплекс проблем, які вийшли за межі окремих держав і зачіпають інтереси всього людства. До Г.П.С. відносять:

- 1) відвернення світової ядерної війни і роззброєння;
- 2) подолання екологічної кризи та ефективної і комплексної охорони навколишнього середовища;
- 3) подолання продовольчої, сировинної, енергетичної кризи;
- 4) проблему розвитку самої людини, перспективу забезпечення її гідного майбутнього.

Господарський механізм — система економічних, організаційних, правових та інших форм і методів управління господарською діяльністю на різних рівнях управління економікою. Г.М. включає комплекс основних форм, методів і важелів використання економічних законів, розв'язання суперечностей суспільного способу виробництва, реалізації власності, а також всебічного розвитку людини і узгодження її інтересів з інтересами колективу, класу, суспільства. У наш час Г.М. формується у процесі оптимального поєднання державного регулювання економіки і ринкових важелів управління нею.

Гроші — особливий товар, який виконує роль загального еквівалента під час обміну товарів. Як економічна категорія гроші відбивають витрати суспільно необхідної праці, втіленої в товарі, і завдяки цьому забезпечується їх обмінюваність на всі інші товари.

Гроші світові — гроші, які функціонують як загальний спосіб платіжу, загальний купівельний засіб; Г.С. можна розглядати як символ абсолютно суспільної матеріалізації багатства: золото, тверді валюти найбільш розвинених країн світу (долар США, євро, японська єна, англійський фунт стерлінгів).

Грошовий обіг — рух грошей у готівковій та безготівковій формі, що обслуговує кругообіг товарів та послуг у процесі розширеного відтворення. У сучасний період гроші надходять у обіг через механізм банківського кредитування економічних суб'єктів.

Д

Державний бюджет — фінансова програма діяльності уряду на певний строк (як правило, на рік), являє собою склад майбутніх доходів і видатків держави; Д.Б. — кошти, які концентруються в руках держави для виконання своїх функцій. Місцеві органи самоврядування складають свої фінансові програми — місцеві бюджети.

Доходи — грошові надходження за одиницю часу юридичних та фізичних осіб, показник господарської діяльності підприємств, установ, організацій. Розрізняють Д. від реалізації товарів (послуг) та позареалізаційні (дивіденди, проценти та ін.).

Доходи населення — грошові та натуральні надходження громадян з різних джерел, використовується для задоволення особистих потреб, нетоварних витрат і приросту їх заощаджень. Д.С. бувають номінальні та реальні.

Е

Ефективність економічна — досягнення найбільших результатів при найменших витратах живої та уречевленої праці: знаходить вираз у максималізації чистого прибутку на одного зайнятого, що не включає необхідності використання показника норми прибутку.

Економічна система — сукупність усіх видів економічної діяльності

людей у процесі їх взаємодії, спрямованої на виробництво, розподіл, обмін та споживання товарів та послуг, на регулювання економічної діяльності відповідно до мети суспільства. Основними елементами Е.С., її підсистемами є продуктивні сили, техніко-економічні відносини, виробничі відносини або відносини економічної власності, господарський механізм.

Є

Європейська валютна система — форма організації валютних відносин країн-членів ЄЕС з метою сприяння їх зовнішньоекономічним відносинам шляхом стабілізації валютних курсів. Є.В.С. має свою грошову одиницю — євро, яка запроваджена Європейським союзом з метою протиставити свою колективну валюту американському долару. Величина євро розрахована на базі «кошика» національних валют країн-членів Європейського союзу.

Євро — грошова одиниця, що введена в обіг з 1 січня 2001 року країнами-членами Європейського союзу.

Ж

Жива праця — витрати фізичної та інтелектуальної енергії людини (працівника), яку він витрачає в процесі своєї діяльності; вимірюється в одиницях часу.

З

Зайнятість — сукупність соціально-економічних відносин між людьми щодо забезпечення працездатного населення робочими місцями, формування, розподілу та перерозподілу трудових ресурсів з метою участі їх у суспільно корисній праці і забезпечення розширеного відтворення робочої сили.

Зайнятість неповна (безробіття) — соціальне явище, при якому певна кількість працездатних людей не може знайти собі роботу. Безробітними визнаються громадяни у працездатному віці, які з незалежних від них причин не мають заробітку або доходу і зареєстровані в державній службі зайнятості як

особи, що шукають роботу. **Причини Б.:** глибокі структурні зрушення у економіці, економічні спади, кризи, нерівномірне розміщення продуктивних сил, НТП. Виділяють технологічне, економічне, фрикційне, а також конверсійне безробіття.

Закон вартості — об'єктивний закон товарного виробництва, відповідно до вимог якого:

1) вартість товару визначається витратами суспільної (а не індивідуальної) абстрактної праці;

2) обмін товарів має здійснюватись на еквівалентній (рівноцінній) основі.

Закон вартості діє, як бачимо, у сфері виробництва та у сфері обігу; він є провідним законом товарного виробництва.

Закон грошового обігу — економічний закон, який вимагає, щоб в обігу в кожний даний момент знаходилась лише певна, об'єктивно зумовлена кількість грошей. Цей закон відбиває зв'язок таких показників: грошової маси, суми цін товарів і послуг, взаємосплачувальних платежів, швидкості обігу грошей.

Закон економії часу — найбільш загальний закон, який відбиває залежність рівня розвитку як суспільства, так і окремого індивіда від ступеню економії часу, конкретним проявом дії цього закону є закон продуктивності праці.

Закон конкуренції — відбиває суперництво (змагання) суб'єктів господарської діяльності за кращу реалізацію своїх інтересів, дія закону конкуренції веде до зменшення витрат виробництва і обігу.

Закон попиту — відбиває об'єктивний, суттєвий, постійний зв'язок між платоспроможним попитом та ціною; цей зв'язок зворотній; чим нижче ціна, тим вище попит і навпаки.

Закон продуктивності праці — відбиває залежність між мірою використання живої праці і результативністю цієї праці, вимірюється кількістю продукції, виробленої в одиницях часу.

Закон пропозиції — відбиває об'єктивний, суттєвий та постійний зв'язок між ціною та пропозицією товарів (послуг); цей зв'язок прямий: чим вище ціна, тим більше пропозиція товарів (послуг) з боку виробника.

Зарплата — грошовий вираз вартості і ціни робочої сили, визначається вартістю засобів існування, необхідних для її відтворення. Розрізняють 2 основні форми З.П. — погодинну і відрядну, а також номінальну і реальну.

I

Інтереси економічні — об'єктивні спонукальні мотиви економічної діяльності людей, зумовлені розвитком їх потреб, місцем у системі суспільного поділу праці, еволюцією відносин економічної власності та управління нею.

Інфраструктура ринку — сукупність підприємств, установ та організацій, які забезпечують ефективну взаємодію між основними суб'єктами ринкових відносин, між різними видами ринків (ринком товарів, ринком валюти, фондовим ринком тощо).

Інвестиції — сукупність витрат, що реалізуються у формі довгострокових вкладень капіталу в різні галузі економіки. Мета І. — одержання підприємницького доходу, прибутку, проценту. Розрізняють І. реальні та фінансові. До останніх відносять вкладення в цінні папери, банківські депозити.

Інвестиційна політика — комплекс заходів держави щодо спрямованості сукупності витрат, які реалізуються у формі довгострокових вкладень капіталу в різні галузі економіки.

Інфляція — підвищення загального рівня цін, знецінення грошей внаслідок переповнення каналів обігу грошовою масою. Веде до стихійного перерозподілу коштів між соціальними групами населення, падіння матеріальних стимулів до праці, зубожіння населення, падіння виробництва.

Інтернаціоналізація господарського життя — об'єктивний економічний процес виникнення і розвитку зв'язків між національними господарствами різних країн, що охоплює всі сфери суспільного відтворення і конкретизується у процесі інтернаціоналізації продуктивних сил і виробничих

відносин (відносин економічної власності).

Інтернаціональна вартість — суспільно необхідні витрати праці на виробництво товару у світовому господарстві: визначаються суспільно необхідним часом для виготовлення товару в середньосвітових економічно нормальних умовах виробництва (такі умови формуються в країнах-експортерах великих партій товарів). І.В. — основа для формування **світових цін**.

К

Капітал — економічна категорія, що виражає суспільно-виробничі відносини; вартість, яка внаслідок використання найманої робочої сили дає додану вартість. Капітал поділяють на **основний, оборотний, позичковий, акціонерний** та ін.

Капітал акціонерний — основний капітал акціонерного товариства, який утворюється шляхом об'єднання індивідуальних капіталів та за рахунок емісії акцій.

Капітал оборотний — та частина капіталу (виробничих фондів), яка споживається у кожному виробничому циклі і повністю переносить свою вартість на вартість виробленої продукції (послуг). Сюди відносять витрати на купівлю сировини, матеріалів, палива, комплектуючих виробів, на найм робочої сили.

Капітал основний — та частина капіталу (вартість споруд, машин, устаткування тощо), яка споживається на протязі декількох років і переносить свою вартість на вартість виробленої продукції певними частками.

Капітал позичковий — капітал, що взятий як позичка, тобто на певний термін і за певну плату (процент, відсоток).

Конвертованість валюти — здатність валюти певної країни вільно обмінюватись на валюти інших країн та міжнародні платіжні засоби за діючим курсом. Таку здатність мають валюти тих країн, які мають розвинуту ринкову економіку, сталий грошовий обіг. Розрізняють К.В. повну і часткову,

внутрішню і зовнішню.

Конкретна праця — праця, що витрачається у певній корисній формі і створює **споживчу вартість товару**.

Конкуренція — відбиває такий стан, коли самостійні дії суб'єктів ринкових відносин обмежують можливості кожного з них впливати на загальні умови реалізації товарів на ринку і стимулюють виробництво тих товарів, яких потребує споживач.

Кредитні відносини — такі відносини, які складаються у зв'язку з мобілізацією тимчасово вільних грошових коштів підприємств, установ, бюджету населення з метою наступного використання цих коштів для видачі позик на умовах тимчасового користування, повернення і винагороди (процентів) для задоволення економічних і соціальних потреб суспільства.

Криза економічна — різке падіння рівня розвитку виробництва, торгівлі; низький рівень економічного процесу.

Кругообіг капіталу — процес безперервного руху капіталу, що послідовно проходить три стадії перетворення: грошового на продуктивний, продуктивного на товарний і товарного на грошовий. Водночас капітал набуває трьох функціональних форм (грошової, продуктивної, товарної).

М

Мале підприємство (малий бізнес) — визначається в залежності від обсягу господарського обороту та кількості працюючих: кількість працюючих не повинна перевищувати 50 осіб, а обсяг валового доходу — 500 тисяч євро. У всіх країнах з розвинутою ринковою економікою М.П. користуються підтримкою держави.

Маркетинг — управління комерційною діяльністю підприємства (фірми) на основі інформації про потреби споживача і відповідності цим потребам товарів і послуг з метою забезпечення їх конкурентоспроможності на ринку і отримання максимального прибутку. На відміну від виробничого менеджменту М. представляє попит. Він поєднує в собі аналіз, планування і контроль за

діяльністю фірми, націлений на збереження існуючих і завоювання потенційних ринків і має своїм завданням задоволення попиту покупців, з одного боку, і досягнення мети фірми — з другого.

Менеджмент — наука про управління, особливий вид діяльності, змістом якої є цілеспрямований вплив на працівників, на управління і координацію операцій фірми в умовах ринку для досягнення цілей, поставлених перед підприємством. Управління, в свою чергу — це процес планування, організації, мотивації та контролю, необхідних для сформування і досягнення цілей організації. Характерною особливістю сучасного М. є тісний зв'язок з соціологією, психологією, конкретними дослідженнями організації та управління. Розрізняють М. загальний та функціональний (фінансовий, інвестиційний, інноваційний та ін.).

Методи державного регулювання — схема форм і заходів впливу на діяльність господарюючих суб'єктів ринкової економіки усіх форм власності на інтереси окремої людини, трудових колективів, соціальних верств і прошарків населення в будь-яких секторах економіки. Основними М.Д.Р. є адміністративні та економічні, проте перевага повинна віддаватись останнім.

Міжнародна економічна інтеграція — процес зближення і поступового об'єднання національних систем, сучасна найбільш розвинена форма процесу **інтернаціоналізації господарського життя**. За своєю структурою М.Е.І. — це інтернаціоналізація продуктивних сил, техніко-економічних відносин, виробничих відносин і національних господарських механізмів. М.Е.І. — матеріальна основа виникнення і розвитку **світового господарства**.

Міжнародний валютний фонд — міжнародна економічна (валютно-кредитна) організація, головний орган регулювання міжнародної валютної системи, який має статут спеціалізованої установи ООН. М.В.Ф. створено у 1944 році, його членами є 165 країн. Україну прийнято у члени М.В.Ф. у 1992 році. Фінансова база М.В.Ф. складається із внесків країн-учасниць у відповідних квотах, а також тимчасово залучених вільних ресурсів офіційних фінансових органів. М.В.Ф. видає кредити при дотриманні тією чи іншою

країною режиму жорсткої економії, реформуванні податкової політики, скороченні бюджетних витрат.

Міжнародний поділ праці — вищий ступінь суспільного поділу праці, що базується на спеціалізації країн у виробництві окремих товарів та послуг, якими вони обмінюються. Глибина М.П.П. визначається ступенем розвитку продуктивних сил, міжнародної спеціалізації та кооперування виробництва. М.П.П. разом з **міжнародною економічною інтеграцією** веде до подальшого розвитку **світового господарства**.

Міжнародний ринок позичкового капіталу — система економічних відносин, що забезпечує акумуляцію та перерозподіл позичкового капіталу між країнами залежно від економічних і політичних факторів. М.Р.П.К, поділяють на:

- 1) світовий грошовий ринок;
- 2) ринок євровалют.

Міжнародні економічні відносини — система господарських і торгово-економічних відносин між країнами світу, в яку входять обмін товарами, спеціалізація і кооперація виробництва, науково-технічне, промислове співробітництво, спільне підприємництво та інші форми. М.Е.В. є невід'ємною сферою розвинутого товарного виробництва.

Міжнародні економічні організації — комплекс економічних утворень (інститутів) різного типу на основі договорів між урядами, урядовими та господарськими організаціями країн.

М.Е.О. можуть бути світовими або регіональними, загальними та спеціалізованими. До найбільш значущих відносять такі М.Е.О.: Міжнародний валютний фонд (МВФ), Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Генеральна угода тарифів і торгівлі (ГАТТ), Міжнародна торгова палата (МТП), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР).

Докладніша інформація по М.Е.О. — у довідкових економічних виданнях.

Міжнародні кредитні відносини (міжнародний кредит) — позика у

грошовій або товарній формі, яку кредитор однієї країни дає суб'єкту з іншої на умовах терміновості, обов'язковості повернення, забезпечення і платності. Суб'єктами М.К.В. є банки, компанії, приватні підприємства, уряди, міжнародні і регіональні організації. Кредит може бути короткостроковим (до 1 року), середньостроковим (до 3 років) і довгостроковим (понад 3 років). Залежно від того, хто є кредитором, розрізняють приватний кредит, кредит фірм і банків, урядовий, кредит міжнародних валютних організацій і банків розвитку.

Міжнародні резервні активи — валютні активи держав (банків, транснаціональних корпорацій), що становлять резерви міжнародних платіжних засобів. М.Р.А. включають золото і різні міжнародні вимоги в іноземних валютах — депозити, скарбницькі векселі, чеки, державні і муніципальні облигації, ринкові цінні папери. Країни-члени МВФ до М.Р.А. відносять також авуари в СДР та резервну позицію в МВФ, а країни ЄЕС — свої авуари в євро.

Монопольне (домінуюче) становище — домінуюче становище підприємця, яке дає йому можливість самотійно або разом з іншими підприємцями обмежувати конкуренцію на ринку певного товару. Монопольним визнається становище підприємця, частка якого на ринку певного товару перевищує 35 відсотків. Рішенням Антимонопольного комітету України може визначатись монопольним становище підприємця, частка якого на ринку певного товару менше 35%.

Н

Натуральне виробництво (господарство) — тип господарювання, форма організації виробництва, в якому продукти виробляються лише для внутрігосподарського споживання, задоволення потреб виробників: обмін під час Н.В. має випадковий характер.

Науково-технічний прогрес — еволюційний, поступовий розвиток науки і техніки; революційний етап НТП отримав назву науково-технічної революції (НТР), коли наука перетворюється у безпосередньо продуктивну силу, постійно революціонізує розвиток техніки; характерною рисою

сучасного НТП є те, що він охопив всі сторони життєдіяльності суспільства.

Національне багатство — вартість всіх виробничих та невиробничих фондів країни, запасів, резервів, особистого і державного майна. Н.Б. складається з накопичених продуктів минулої праці (національне майно), куди входять також товари народного споживання і ресурси, які враховані та залучені до економічного обороту. У складі Н.Б. враховується золотий запас країни і запаси та потреби оборони: розрахунки по Н.Б. проводяться у поточних та порівнюваних цінах.

Національний дохід — важливий показник на макрорівні, відбиває вартість зновуствореної вартості (у вигляді товарів народного споживання і засобів виробництва) за певний період. Н.Д. — це частина **сукупного суспільного продукту** за відрахуванням вартості використаних (спожитих) засобів розширення виробництва. Н.Д. використовується з метою задоволення потреб населення та **розширення** виробництва, розраховується трьома методами — виробничим, розподільчим та методом кінцевого споживання.

Національний ринок — сукупність всіх елементів ринкової структури та інфраструктури у взаємозв'язку і взаємодії в межах певної держави.

О

Обіг (оборот) капіталу — кругообіг капіталу, що здійснюється тривалий час (рік і більше).

Обігові кошти — показник, що відбиває вартість **оборотних фондів** та **фондів обігу**, взяту разом.

П

Підприємництво — самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг та заняття торгівлею з метою одержання прибутку. Під час своєї діяльності підприємець має керуватись певними принципами.

Підприємство —самостійний господарський об'єкт, який на основі

використання закріпленого за ним майна виробляє і реалізує продукцію, виконує певну роботу чи надає послуги. Підприємства можуть утворювати об'єднання, проте такі дії не повинні суперечити антимонопольному законодавству України. Виділяють підприємства великі, середні та **малі**.

Податки — обов'язкові платежі до бюджету, які здійснюють фізичні та юридичні особи; з допомогою П. забезпечується близько 90% надходжень до бюджету і більше 70% — у місцеві. П. поділяються на прямі і непрямі (мити, акцизи, податок на добавлену вартість); вони виконують фіскальну і соціально-економічну функції.

Потреби економічні — передумова і внутрішні спонукальні мотиви розвитку матеріального і духовного виробництва. Будучи усвідомленими, вони перетворюються в економічні інтереси.

Попит — представлені на ринку потреби в товарах (послугах), які забезпечені відповідною грошовою масою, т.з. платоспроможний попит.

Приватизація — придбання громадянами та їх об'єднаннями у держави в приватну (колективно-пайову) власність підприємств, паїв у статутному капіталі акціонерних товариств, житла, землі та інших об'єктів державної і муніципальної власності. П. розглядається як головна форма демонтажу економічної системи командно-адміністративної економіки.

Прибуток — важливий показник діяльності підприємств і банків; частина доходів, що залишаються після відрахування поточних витрат і процентів за короткостроковими кредитами банків. Розрізняють П. балансовий, загальний і чистий.

Принципи державного регулювання ринкової економіки —

1) мінімальне втручання державних органів у економічні процеси: їм делегуються тільки функції, які не можуть бути забезпечені безпосередніми суб'єктами ринкових відносин;

2) системний вплив на розвиток соціально-економічних процесів.

Продуктивні сили — сукупність речового фактора (засоби виробництва)

та особового (працівники) у їх взаємозв'язку, рівень розвитку продуктивних сил — один із критеріїв розвитку економіки того чи іншого суспільства, продуктивні сили тісно пов'язані з виробничими відносинами.

Пропозиція — показник, який відбиває кількість товарів (послуг), які товаровиробники здатні спрямувати на ринок за певним рівнем цін. Джерелами товарної пропозиції є власне виробництво, товарні запаси, імпорту товарів.

Р

Рента — певний дохід від капіталу, рухомого і нерухомого майна, земельної ділянки, який не пов'язаний з підприємницькою діяльністю особи, яка отримує ренту. Рента — частина створеної додаткової вартості.

Рентні доходи — відносно стійкі доходи від певних видів власності (землі, нерухомого майна, облігацій). Серед Р.Д. виділяють земельну ренту як економічну форму реалізації земельної власності.

Ресурси економічні — матеріальні засоби, цінності, запаси, кошти, які в разі потреби можна використати в процесі суспільного виробництва; Р.Е. поділяють на природні, матеріальні, трудові, фінансові.

Ринок — сфера товарного обігу, де формується попит, пропозиція і ціна на товари (послуги), або — система економічних відносин, яка складається між продавцями і покупцями товарів (послуг) у процесі реалізації товарів (послуг). Ринок має досить складну структуру та інфраструктуру.

Ринок рівновагомий (збалансований) — ринок, на якому підтримується певна за загальним обсягом, структурою, асортиментом та якістю товарів відповідність між попитом та пропозицією. В умовах збалансованого ринку забезпечується безперервна реалізація запропонованих товарів, а також найбільш повне задоволення платоспроможного попиту. Для Р.Р. характерне панування рівновагової ціни.

Ринок світовий — сукупність національних ринків, пов'язаних між собою стійкими товарно-грошовими відносинами. Р.С. охоплює інтернаціональну сферу обміну країн світового співтовариства, базується на їх

участі у **міжнародному поділі праці**. Ступінь розвитку Р.С. визначається рівнем зрілості державно-відокремлених продуктивних сил, виробничих відносин та ступенем їх інтернаціоналізації. Історично Р.С. передує формуванню світового господарства, а потім стає однією із основних його структурних ланок.

Роздержавлення — перехід (передача) державної власності в інші форми власності — приватну (приватизація), або колективну (акціонування).

С

Світове господарство — сукупність національних господарств та їх взаємних економічних зв'язків. С.Г. — матеріальна основа світового співтовариства, в сучасних умовах формується як системне утворення, в якому поєднуються в єдине ціле торгово-економічні риси та науково-технічні зв'язки. З виникненням С.Г. галузі національної економіки поступово охоплюються **міжнародним поділом праці**, включаються в систему **світового ринку**.

Світовий банк — система міжнаціональних фінансових установ при ООН, до якої входять:

1) Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР), який надає довгострокові позики з метою стимулювання економічного розвитку країн-членів МБРР;

2) Міжнародна асоціація розвитку (МАР), яка надає пільгові позики країнам, що розвиваються, на рівні урядів;

3) Міжнародна фінансова корпорація (МФК), яка здійснює довгострокові вкладення капіталу в приватний сектор країн, що розвиваються. Обов'язкова умова — бути членом **Міжнародного валютного фонду**.

Світовий ринок капіталу — сукупність економічних відносин між власниками капіталу та споживачами з приводу його використання шляхом обміну. С.Р.К. складається в процесі міграції капіталу і поділяється на ринок підприємницького і позичкового капіталу.

Світовий ринок робочої сили — сукупність відносин з приводу трудової міграції вільних працівників. Виникнення С.Р.Р.С. пов'язане з розвитком машинної індустрії і відповідно з професіональними змінами; його формування веде до втрат трудових ресурсів країн, що розвиваються, і виграшу розвинутих країн.

СДР — скорочена назва колективної валютної одиниці, яка, починаючи з 1970 року, використовується для здійснення взаємних розрахунків країн-членів МВФ. СДР введені в обіг у зв'язку з нестачею ліквідних засобів і поступово використовуються країнами-членами **МВФ** для поповнення своїх валютних резервів, для розрахунків з МВФ і між собою, для регулювання сальдо платіжних балансів. У межах свого ліміту СДР кожна країна-член МВФ може купувати потрібну їй іноземну валюту в інших членів МВФ, розраховуючись з нею в СДР через МВФ.

Система національних рахунків (СНР) — система зведених статистичних показників, які характеризують найбільш важливі аспекти і результати розвитку економіки. Рекомендована ООН в 1959 році і використовується у більшості країн світу. Сучасний варіант СНР містить показники, які відбивають **рух національного доходу, національного багатства**, міжгалузевих зв'язків, фінансових вимог (позики, кредити) та ін.

Собівартість — виражені в грошовій формі поточні витрати підприємств на виробництво і реалізацію продукції, робіт, послуг. С. — важливий якісний показник. Розрізняють С. цехову, в межах всього підприємства (фабрично-заводську) та повну або комерційну.

Соціальний захист — сукупність правових, економічних, соціальних гарантій, які закріплені законом і забезпечують кожному члену суспільства право на пристойний для людини рівень життя. Соціальний захист — важлива функція держави.

Соціальна політика — політика держави, спрямована на підвищення добробуту населення на основі прискореного розвитку соціальної сфери, активного сприяння соціальних факторів у зростанні, підвищенні ефективності

економіки, а також на соціальний захист найменш забезпечених верств населення (безробітні, пенсіонери, багатодітні сім'ї тощо).

Соціальні фонди споживання — спеціальні фонди, які формуються з коштів національного доходу і призначені для забезпечення загальних (в межах суспільства) потреб населення (освіта, охорона здоров'я та ін.), а також потреб окремих верств населення (пенсійний фонд, фонд жертв Чорнобиля).

Структура ринку — співвідношення між окремими елементами ринкової системи, або система ринків. До структури ринку відносять такі його елементи, як ринок товарів, ринок послуг, ринок цінних паперів, ринок валюти, ринок робочої сили, ринок капіталів (інвестиційний ринок), ринок інформації. Кожний з елементів ринкової системи має свою **інфраструктуру**, яка, в свою чергу, характеризується мережею певних установ, організацій та ін.

Структурна політика — сукупність заходів держави, спрямованих на ліквідацію існуючих диспропорцій у народному господарстві (на подолання структурної кризи), на подолання незбалансованості між окремими галузями, сферами народного господарства. Важливий інструмент реалізації С.П. — **інвестиційна політика**.

Сукупний суспільний продукт — узагальнюючий показник, який відбиває вартість соціальних благ, створених тільки у сфері матеріального виробництва за певний період. Недоліки цього показника — містить повторний (і більше) розрахунок вартості, не враховує результати діяльності невиробничої сфери.

Т

Теорія циклів економічного розвитку — з'ясовує сутність та механізм циклічної несталості економіки, вивчає фактори, які впливають на тривалість циклу. Кожний цикл економічного розвитку включає чотири стадії: криза, депресія, поживлення, піднесення, а далі — знову повторення циклу.

Товар — продукт праці, виготовлений з метою обміну або продажу. На відміну від продукту, як результату натурального господарства, товару

притаманна **суспільна споживча вартість**.

Товарне виробництво — форма суспільного виробництва, коли продукти виробляються не для особистого споживання самого виробника, а для обміну через купівлю-продаж. Умовами виникнення та розвитку Т.В. є:

1) суспільний поділ праці;

2) наявність економічно незалежних, здійснюючих свою діяльність на підставі використання певної (в т.ч. приватної) форми власності, уособлених товаровиробників, які спеціалізуються на виготовленні певних товарів (послуг).

Ф

Фактори виробництва — будь-які елементи процесу виробництва, які впливають на нього, визначають його результати та ефективність; у вузькому розумінні Ф.В. — це продуктивні сили суспільства, а саме — засоби і предмети праці (речовий фактор) та робоча сила (особовий фактор).

Фінанси (фінансові відносини) — система економічних відносин, які складаються між державою, підприємствами і громадянами щодо привласнення частини **національного доходу** через механізм оподаткування та його розподілу відповідно до виконання державою соціально-економічних функцій. З точки зору речового змісту Ф. є сукупністю всіх грошових коштів, їх розподілу і використання. Ф. поділяються на фінанси підприємств, фінанси держави і населення. Основні функції Ф. — розподільча, стимулююча, контрольна.

Фінансова система — організаційно оформлена сукупність, взаємозв'язок окремих елементів, ланок фінансових відносин. До Ф.С. входять банки, страхові компанії, валютні та інвестиційні фонди тощо.

Фонди обігу — вартість готової продукції та гроші, що знаходяться на рахунку підприємства в банку.

Фонди оборотні — див. капітал оборотній.

Фонди основні — див. капітал основний.

Форми вартості — в процесі досить тривалого, еволюційного розвитку форми вартості остання набувала таких форм: проста або випадкова, розгорнута, загальна і, нарешті, **грошова**.

Форми суспільного виробництва (господарства) — конкретні, історично обумовлені форми господарювання, а саме — **натуральна і товарна**.

Функції державного регулювання в умовах ринку — до провідних, цілеспрямованих напрямків діяльності держави в умовах ринку слід віднести:

- 1) формування економічних інститутів державного управління;
- 2) розробку і погодження стратегії економічної, соціальної та науково-технічної політики;
- 3) укріплення умов функціонування ринку, активізацію ринкових відносин, пом'якшення впливу кризових явищ;
- 4) регулювання пропозиції та попиту на товари (послуги);
- 5) перерозподіл доходів населення і суб'єктів господарювання, спрямований на пом'якшення соціальної нерівності;
- 6) стимулювання виробництва, що створюється на базі нових технологій;
- 7) розробка регіональної політики;
- 8) розробка і реалізація системи соціального захисту населення;
- 9) вироблення та забезпечення заходів з охорони навколишнього середовища.

Ц

Цикл — сукупність явищ, процесів, які складають кругообіг на протязі певного проміжку часу. Існують поняття — економічний цикл, виробничий цикл, у часі — річний, п'ятирічний та ін.

Цикл ділової активності — період пожвавлення, розширення або звуження сфери ділової активності, який безпосередньо пов'язаний зі зростанням або падінням споживчого попиту, обсягу виробництва товарів та

послуг.

Ціна — грошовий вираз вартості; кількість грошей або інших товарів і послуг, що сплачуються та отримуються за одиницю товару або послуг. Ц. відбиває споживчі властивості товару, купівельну спроможність грошової одиниці, ступінь рідкості товару, характер та силу конкуренції та ін. Таким чином, Ц. складається під впливом численних об'єктивних і суб'єктивних факторів, може виступати у різних видах (оптова, роздрібна, вільна, регульована та ін.) і може виконувати ряд функцій: обліково-аналітичну, стимулюючу, розподільчу, регулюючу та соціальну.

Ціни світові — ціни, за якими здійснюються операції на **світовому ринку**. Ц.С. є основою зовнішньоекономічних цін.

VII. СПИСОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ ТА МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Законодавча і нормативна база

1. Господарський кодекс України.
URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Електронна бібліотека підручників. URL: <http://studentam.kiev.ua>
3. Офіційний сайт Державного комітету статистики України.
URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.
URL: <http://www.me.gov.ua>
5. Інформаційний сайт з менеджменту URL: <http://www.uamanager.com>
6. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. URL: www.rada.gov.ua
7. Нормативні акти України. URL: <http://www.nau.kiev.ua>.
8. Бібліотека ім. Вернадського URL: www.nbu.gov.ua
9. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
10. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі України.
URL: <http://me.kmu.gov.ua>
11. Офіційний сайт Державної казначейської служби.
URL: <http://www.treasury.gov.ua>.
12. Офіційний сайт Національного банку України.
URL: <http://www.bank.gov.ua>
13. Офіційний сайт Світового банку. URL: <http://web.worldbank.org>
14. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. URL: <http://wto.org>
15. Спрощення процедур торгівлі в Україні: оцінки та очікування бізнесу.
URL: <http://www.ier.com.ua>.

Основні підручники та навчальні посібники

1. Економічна теорія: навч. посібник у 2 ч. / О. А. Кулініч, Н. М. Зарецька, О. В. Нікітіна. – Частина I. – Х. : ХДУХТ, 2016. – 200 с.
2. Економічна теорія : навч. посібник у 2 ч. / Н. Г. Ушакова, О. А. Кулініч, Л. М. Зарецька. – Частина II. – Х. : Монограф, 2018. – 219 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/10392>
3. Кулініч О.А. Основи економічної теорії: тестовий тренінг Ч I/ О.А. Кулініч, О.В. Нікітіна – Х.: ХДУХТ, 2012 – 100 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/24650>
4. Ушакова Н. Г., Федоренко Н. М., Кулініч О. А. Економічна теорія: тестовий тренінг. Х: Видавець Іванченко І. С., 2021. 64 с.

Додаткова література

1. Економічна теорія: підручник / за заг. ред. В.П. Якобчук. – К.: Видавництво Ліра-К, 2020. – 450 с.
2. Основи економічної теорії : навч. посібник / І. В. Кокареєв. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 100 с.
3. Гальчинський А. С., Єщенко П. С. Економічна теорія: підручник. – К.: Вища школа, 2017. – 503 с.
4. Економічна теорія: Політекономія: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – 6-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання – Прес, 2017. – 719 с.
5. Економічна теорія: Політична економія: підручник / за заг. ред. С. І. Юрія. – К.: Кондор, 2018. – 604 с.
6. Основи економічної теорії: підручник / А. А. Чухно, П. С. Єщенко, Г. Н. Климко та ін.; за ред. А. А. Чухна. – К.: Вища школа, 2017. – 606 с.
7. Баб'як М. Н., Пешенкова Л. А., Рибчук А. В. Економічна теорія: навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2017. – 208 с.
8. Національна економіка: опорний конспект лекцій / Укладачі: Зарецька Л. М., Кулініч О.А. – Харків: ХДУХТ, 2021. 132 с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/11482/1/oporn_konsp_lekts_nats_e_konomika_2021.pdf
9. Регіональна економіка: навч. посібник у структурно-логічних схемах та таблицях / Н. Г. Ушакова, О. В. Носова, Кулініч О.А та ін. – Х. : Монограф, 2019. – 232 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/10425>
10. Мочерний С. В. Економічна теорія: посіб. для студ. вищих закладів освіти. – К.: Видавничий центр «Академія», 2017. – 592 с.
11. Мочерний С. В., Устенко О. А. Основи економічної теорії: навч. посіб. – 3-тє вид., стер. – К.: Академія, 2018. – 502 с.
12. Орехівський Г. А. Тестово-словниковий практикум з економічної теорії: навч. посіб. – К.: Каравела, 2007. – 216 с.
13. Пушкаренко П. І. Економічна теорія: як виконувати контрольну, курсову і наукову роботи в умовах кредитно-модульної системи навчання: навч.-метод. посіб. для студ. вищих навч. закл. – Суми: Мрія, 2009. – 132 с
14. Семененко В. М., Коваленко Д. І., Бугас В. В. Економічна теорія. Політекономія: навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2010. – 360 с.
15. Чепінога В. Г. Основи економічної теорії: навч. посіб. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 456 с.
16. Теорія та практика зовнішньої торгівлі: конспект лекцій. Ч. 2. Організаційні аспекти сучасної зовнішньої торгівлі / укладачі : Н. Г. Ушакова, О. А. Кулініч, І. І. Помінова – Х. : Монограф, 2021. – 92 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/11493>
17. Міжнародна економічна діяльність України : навчально-методичні матеріали до самостійного вивчення дисципліни / укладачі : І. І. Помінова, О. А. Кулініч, Н. М. Федоренко. – Х. : Монограф, 2020. – 147 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/11334>
18. Методологія керування бізнесом в умовах цифровізації: монографія / А. П. Грінько, П. Л. Грінько, Н. Г. Ушакова, Т. В. Андросова, О. А. Кулініч,

І.І. Помінова. Х. : МОНОГРАФ, 2022. 199 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/6410>

19. Міжнародний бізнес: конспект лекцій у структурно-логічних схемах Ч. 1 / Кулініч О.А., Федоренко Н.М.; Харк. держ. університет харчування та торгівлі. – Х.: ХДУХТ, 2020. – 60 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/11337>

20. Андросова Т. В., Кулініч О. А., Федоренко Н. М. Міжнародний бізнес. Методичні рекомендації до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини». Харків: ХДУХТ. 2020. 60 с.

21. 7. Величко К.Ю, Баламут Г.С. Міжнародна економіка практикум: навчальний посібник. Х.. ДБТУ. 2023. 108 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/41882>

22. Кулініч О. А. Регіональна економіка : навчальний посібник / О. А. Кулініч, Л. М. Лобановська, В. О. Козуб. – Харків : ХДУХТ, 2010. – 307 с.

23. Статівка Н.В., Величко К.Ю., Тимохова Г.Б. Бізнес-економіка. Ч.1. Мікроекономіка, макроекономіка, публічні фінанси., Х. ХГУ «НУА» URL: <http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/handle/123456789/2548>

24. Андросова Т.В., Кулініч О.А., Помінова І.І., Федоренко Н.М. Місце цифрової економіки в загальній системі сучасних господарських відносин. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. праць ХДУХТ. Харків. 2021. С. 118-132 URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/3322>

25. Пілієв Д.А., Андросова Т.В., Кулініч О.А., Транзитивність відносин економічних суб'єктів в контексті поширення електронного бізнесу Молодь, освіта та наука крізь виклики сьогодення: зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф., 1.11.2023 р., м. Вінниця, ВКІ, АКАДЕМІА НАУК STOSOWANYCH IM. PROF. E. LIPINSKIEGO W KIELCACH. С. 145-150

26. Kozub V., Velychko K., Kozub S. Features of the formation of business processes of international companies in the conditions of digital transformations. International scientific journal "Internauka". Series: "Economic Sciences". 2024. № 3. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-3-9754>

27. Кулініч О.А., Гром А.Р. Рівні макроекономічної стабілізаційної політики Сучасне управління організаціями: концепції, цифрові трансформації, моделі інноваційного розвитку: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (20 листопада 2023 року, Україна, м. Харків). – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. С.354-358

28. 4. Величко К.Ю., Тимохова Г.Б., Євтушенко Г.В. Міжнародні бізнес-стратегії цифрової трансформації в умовах суспільства. Економіка та суспільство. 2023. 50. С.142-153. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-69>

29. Федосєєва Г.О., Кулініч О.А. Транснаціоналізація сучасної світової економіки: тенденції та перспективи. Сучасні тенденції розвитку економіки, фінансів та управління: нові можливості, проблеми, перспективи: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 10 листопада 2021 р. К. : КУБГ,

2021. С. 129-132 URL: http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45227/1/Zbirnuk_conf_10112021%284%29.pdf#page=129

30. Кулініч О., Федоренко Н. Макроекономічна оцінка цифровізації економіки. Socially competent management of corporations in a behavioral economy: Collection of scientific papers / resp. ed. Ondrej Mikulaš, Kostiantyn Pavlov, Karol Viktor, Olena Pavlova, Ladislav Viera, Liudmila Shostak, Anton Milan, Alla Lyalyuk. European institute of further education, Podhájaska, 2021. Chapter II. P. 122-123 URL: [Socially-competent-management-of-corporations-in-a-behavioral-economy-Collection-of-scientific-papers.pdf](http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45227/1/Zbirnuk_conf_10112021%284%29.pdf#page=129)

31. Величко К. Ю. Економічне лідерство США в системі сучасних міжнародних економічних відносин. Економіка та суспільство. 2023. (56). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-41>

32. Андросова Т., Кулініч О. Поведінковий інструментарій нагляду в економічній політиці. Socially competent management of corporations in a behavioral economy: Collection of scientific papers / resp. ed. Ondrej Mikulaš, Kostiantyn Pavlov, Karol Viktor, Olena Pavlova, Ladislav Viera, Liudmila Shostak, Anton Milan, Alla Lyalyuk. European institute of further education, Podhájaska, 2021. Chapter II. P. 74-76 URL: https://www.researchgate.net/profile/Vitalij-Kruglov/publication/351618838_Socially_competent_management_of_corporations_in_a_behavioral_economy_Collection_of_scientific_papers/links/60a15a8f458515c265992721/Socially-competent-management-of-corporations-in-a-behavioral-economy-Collection-of-scientific-papers.pdf#page=74

33. Величко К. Ю., Цибульська Е.І. Трансформація бізнес-моделей компаній: сучасні виклики та перспективи у цифровій економіці. Економіка та суспільство. 2023. (52). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-39>

34. Кулініч О.А., Нікітіна О.В. Теоретико-методологічний аспект формування ефективної системи управління продажами. Бізнес-Інформ. № 12. 2012. С. 321-326 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/teoretiko-metodologicheskiiy-aspekt-formirovaniya-effektivnoy-sistemy-upravleniya-prodazhami>

35. Stativka Nataliia V., Velychko Kateryna Yu., Tymohova Halyna V. Specificity of the Influence of Financial Literacy on Consumer Sovereignty in the Context of Digitalization. Business Inform 2022. 1. 89–95. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-1-89-95>

36. Кулініч О.А., Андросова Т.В. Наслідки пандемії та трансформація міжнародного бізнесу. Механізм сталого забезпечення розвитку економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід. III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція ДБТУ (10 листопада 2022 р.). Харків. 2022. С. 426-429

37. Андросова Т.В., Кулініч О.А. Поведінкова економічна теорія: від світової кризи до економічного зростання. URL: <https://dSPACE.nau.edu.ua/handle/NAU/54596>

38. Мельник К.І., Кулініч О.А. Поведінкові дослідження в неокласичній економічній теорії. Актуальні проблеми розвитку ресторанного, готельного та

туристичного бізнесу в умовах світової інтеграції: досягнення та перспективи. II Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. ХДУХТ. 2019. С. 216-220 URL: <https://scholar.google.com/scholar?cluster=16425689994361283330&hl=en&oi=scholar>

39. Андросова Т.В., Кулініч О.А. Соціологічні й маркетингові дослідження в поведінковій економіці. Маркетинг XXI століття: виклики змін: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 8–10 жовтня 2020 р. Х.: ХДУХТ, 2020. С. 107-109.

40. Крикун В.А. Теорія поведінкової економіки в дослідженні банківського ринку за роки незалежності. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/24-1-2017/6.pdf>

41. Величко К.Ю. Інвестиційна невизначеність: виклики та можливості для України. Східна Європа: економіка, бізнес, управління. 2024. Вип.1(42). DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.42-21>

42. Андросова Т., Кулініч О. Поведінковий інструментарій наглядю в економічній політиці. Socially competent management of corporations in a behavioral economy: Collection of scientific papers. European institute of further education, Podhájska, 2021. Chapter II. P. 74-76

43. Кулініч О.А. Варіативність досліджень в поведінковій економіці. Актуальні проблеми розвитку ресторанного, готельного та туристичного бізнесу в умовах світової інтеграції: досягнення та перспективи: II Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 19–20 вересня 2019 р. Харків – Варна: ХДУХТ, 2019. – С. 212-216

44. Величко, К.Ю., Тимохова, Г.Б., Кудінова, М. Соціальне шкільне підприємництво: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. Економіка та суспільство. 2022. 44. С.112-128. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-7>

45. Ушакова Н.Г., Кулініч О.А., Зарецька Л.М., Ільченко М.О. Вплив цифрової економіки на розвиток економік світу та України. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. праць ХДУХТ. Харків. Вип. 1(33). 2021. С. 104-118 URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/3321>

46. Андросова Т.В., Кулініч О.А., Кузьміна М.В. Цифровізація як фактор покращення життя в Україні. Фінансова архітектура та сценарії конкурентних моделей розвитку. Міжнародна науково-практична конференція (17 листопада 2023 року, Україна, м. Харків). – Харків: ДБТУ, 2023. С.273-276

47. Кулініч О.А. Дистанційне навчання та інформаційні технології в управлінні самостійною роботою здобувачів вищої освіти. *Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців* : Третя Міжнар. наук.-метод. конф., 27 травня 2021 р. : [тези] / редкол. : О.І. Черевко [та ін.]. – Х. : ХДУХТ, 2021. – С. 178-180

48. Андросова Т.В., Кулініч О.А. Інтернет-проекти як розвиток самоосвіти та дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти. *Управління якістю підготовки фахівців в умовах цифрової педагогіки: збірник матеріалів*

Всеукраїнської науково-методичної інтернет-конференції, м. Харків, 22-23 грудня 2021 р.; за ред. В.М.Нагаєва / ХОГО «Науковий центр дидактики менеджмент-освіти». Харків.: КП «Міська друкарня». С. 91-93

49. Rushchyshyn N., Kulinich O., Tvorydlo O., Mikhailov A., Samoilenko V. State Regulation of Banking Business in the Context of Social and Digital Transformation of Economy. IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security, Vol. 22 No.4. 2022. pp. 67-72 URL: http://paper.ijcsns.org/07_book/202204/20220410.pdf

50. Ушакова Н. Г., Помінова І.І., Кулініч О.А. Інституціоналізація поведінкового регулювання: зарубіжний досвід. Бізнес Інформ. 2020. №9. С. 37–43 URL: https://www.business-inform.net/article/?year=2020&abstract=2020_9_0_37_43

50. Кулініч О.А. Дистанційне навчання та інформаційні технології в управлінні самостійною роботою здобувачів вищої освіти. Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. 2021. С. 178-180 URL:

https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/21819/1/tk_27.05.21%20%E2%80%93%20178-179.pdf

51. Кулініч О.А., Федоренко Н.М., Сокол Н.Л. Роль і місце маркетингових досліджень в методології поведінкової економіки. Актуальні наукові дослідження в сучасному світі: Журнал – Переяслав, 2020. - Вип. 1 (57), ч. 2 – С. 75 – 84 URL: https://drive.google.com/file/d/1cgEGP8iq450i9gud2oYSVA0sGi_kU9qq/view

52. Пілієв Д.А., Кулініч О.А. Роль інформатизації в сучасній торгівлі. Трансформації особистості, суспільства та ринку праці: виклики майбутнього та вплив на освіту: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (20-22 вересня 2023 року, Україна, м. Харків). – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. С. 38-40

53. Кулініч О.А. Хмарні технології у навчальному процесі. Модернізація вищої освіти та забезпечення якості освітньої діяльності: тези доп. Першої Міжнр. наук.-метод. конф., м. Харків, 31 трав. 2019 р. Харків: ХДУХТ, 2019. С. 311-312

URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/26121/1/t_31.05.19-311-312.pdf

54. Андросова Т.В., Кулініч О.А., Гребенюк Я.О. Особливості електронної торгівлі в країнах ЄС та в Україні в період воєнного стану. Actual scientific research in the modern world: international science journal. Issue 6(98). Pereiaslav. 2023. pp. 31-41. https://drive.google.com/file/d/1Pz0SMT-04sdARRTqXezPM8h9_TosuKnJ/view

55. Кулініч ОА Наддисциплінарні програми у формуванні фахових компетенцій. Синергетична концепція розвитку студентоцентрованого навчання–забезпечення якості вищої освіти: тези Другої Міжнр. наук.-метод. конф., 25 вересня 2020 р. Харків: ХДУХТ, 2020. С. 260-261 URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/47407/1/Synerhetychna_kontseptsiya_rozvytku_2020_260-261.pdf

НАВЧАЛЬНО–МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ
методичні рекомендації до
самостійної роботи здобувачів вищої освіти
економічних спеціальностей

Укладачі:
КУЛІНІЧ Оксана Андріївна
АНДРОСОВА Тетяна Василівна
ВЕЛИЧКО Катерина Юріївна

Підписано до друку 31.05.2024 р.
Формат 60 x 84 1/16. Гарнітура Garamond
Умовн. друк. арк. – 7.062
Наклад –.
Державний біотехнологічний університет
61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44